

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

”Titta på tv:n”

– en konstruktionsgrammatisk undersökning av bestämdhet i
texter skrivna av andraspråksinlärare

Camilla Håkansson

Magisteruppsats, SSA220 15 hp

Svenska som andraspråk

VT 2015

Handledare: Benjamin Lyngfelt och Julia Prentice

Sammandrag

Syftet med undersökningen är att utifrån ett konstruktionsgrammatiskt perspektiv undersöka vilka typer av bestämdhetsbrott som går att hitta i några texter skrivna av andraspråkstalare. För att operationalisera syftet valdes två forskningsfrågor; vilka svårigheter med bestämdhet har undersökningens informanter och vilka konstruktionsmönster kan man urskilja med utgångspunkt i informanternas bestämdhetsbrott?

Undersökningen gjordes utifrån en kvalitativ metod där bestämdhetsbrott identifierades, kodades och kategoriserades. Elva kategorier samt underkategorier kunde konstateras. Dessa kategorier visar informanternas bestämdhetsbrott och blev utgångspunkten för att beskriva konstruktioner med bestämdhet.

Kategorierna *dubbel bestämdhet* och *definit nominalfras* är de två största kategorierna i undersökningen och visar därmed tydligt att inlärarna har svårigheter med detta. Även mindre kategorier är dock intressanta för denna kvalitativa studie. Exempelvis visar de mindre kategorierna *delmängd*, *samordning*, *totalitet* och *presentering* mönster i språket som inte helt passar in i grammatiska eller lexikala beskrivningar. Detta tyder på att andra beskrivningar av mönster i språket än generella grammatiska regler och lexikala beskrivningar kan vara nödvändiga för att visa hur bestämdhet fungerar.

I resultatets andra del visas några av de konstruktioner som undersökningen har lett fram till. Några av dem har sin utgångspunkt i ett mer specifikt mönster, exempelvis konstruktionen *delmängd*. Andra, t.ex. konstruktionen som innebär dubbel bestämdhet, *NP_definit.modifierad*, visar att det är möjligt att beskriva även mer generella strukturer i språket som konstruktioner.

I det avslutande kapitlet diskuteras studiens resultat. Uppsatsen avslutas med pedagogiska implikationer.

Nyckelord: *bestämdhet, andraspråksperspektiv, konstruktionsgrammatik*

Innehållsförteckning

1.	Inledning	1
1.1.	Syfte och frågeställningar	1
2.	Teoretisk bakgrund	2
2.1.	Form och betydelse	3
2.1.1.	Form.....	3
2.1.2.	Betydelse.....	4
2.2.	Bestämmdhet ur ett andraspråksperspektiv	6
2.2.1.	Strukturella svårigheter för andraspråkinlärare	6
2.2.2.	Val av artikel ur ett andraspråksperspektiv	7
2.2.3.	Beskrivningen av bestämmdhet i två läromedel	12
2.3.	Konstruktionsgrammatik	14
3.	Material och metod	19
3.1.	Material och urval	19
3.2.	Informanter	20
3.3.	Genomförande och analys	21
3.4.	Metodologiska överväganden.....	22
4.	Resultat	24
4.1.	Kategorisering av bestämdhetsrelaterade fel.....	24
4.1.1.	Kategorier med koppling till struktur	27
4.1.2.	Kategorier med koppling till betydelse.....	29
4.1.3.	Övriga kategorier	32
4.2.	Konstruktioner i materialet.....	33
4.2.1.	Delmängd, samordning, hela Ndef och presentering.....	34
4.2.2.	Konstruktioner med utgångspunkt i kategorierna svagt referentiell betydelse, dubbel bestämmdhet och artikel/suffix.....	38
4.3.	Sammanfattning av resultaten	42
5.	Diskussion.....	43
5.1.	Svårigheter med bestämmdhet hos L2-talarna i undersökningen.....	43
5.2.	Konstruktionsbeskrivningar med utgångspunkt i informanternas bestämmdhetsbrott.....	47

5.3.	Pedagogiska implikationer	49
5.4.	Förslag till framtida forskning.....	51
6.	Litteraturförteckning.....	52

1. Inledning

”Bestämd form betyder ’du vet vilken jag menar’” (Hellberg 1987:34). Citatet uttrycker en grundregel för vad bestämd form innefattar och verkar vid första anblicken enkel att förstå. För personer med kunskaper i svenska är detta säkert också en upplysande regel men för andraspråkstalare är påståendet inte lika självklart. I själva verket är bestämdhet en svårighet som följer med i språkutvecklingen upp på avancerade nivåer.

I uppsatsen undersöks bestämdhet i några texter skrivna på svenska av vuxna inlärare. Trots att bestämdhet finns med i läromedel som används inom andraspråksundervisningen och i grammatikor för svenska språket har ändå många inlärare svårigheter med bestämdhet. De regler som finns räcker inte till för att inlärarna ska behärska området. Det finns alltså behov av andra förklaringar och strategier för att inlärare ska förstå bestämdhet.

Förstaspråkstalare använder i högre grad färdiga mönster än vad andraspråkstalare gör (Ekberg 2013: 272). En möjlig strategi för att uppnå ett andraspråk som närmar sig målspråket borde därför vara en större användning av färdiga mönster i språket. I uppsatsen undersöks därför om det är möjligt att beskriva bestämdhet i mönster.

Ett mönster kan ses som något som upprepas och som kan identifieras som en enhet. Ett sätt att se på återkommande mönster i språket är att betrakta dessa som konstruktioner. I ett konstruktionsgrammatiskt perspektiv kan språkssystemet ses som ett nätverk av konstruktioner (Lyngfelt & Wide 2014). Följande undersökning betraktar bestämdhet utifrån ett konstruktionsgrammatiskt perspektiv.

1.1. Syfte och frågeställningar

Min utgångspunkt är att bestämdhet är ett område som innebär svårigheter för många inlärare och att bestämdhet även är något som innebär svårigheter för lärare

att förklara. Det övergripande syftet är att utifrån ett konstruktionsgrammatiskt perspektiv redogöra för vilka typer av bestämdhetsbrott som förekommer i texter skrivna av några inlärare av svenska som andraspråk. För att uppnå undersökningens syfte besvaras följande frågeställningar i uppsatsen:

- Vilka svårigheter med bestämdhet har undersökningens informanter?
- Vilka konstruktionsmönster kan man urskilja med utgångspunkt i informanternas bestämdhetsbrott?

2. Teoretisk bakgrund

Bestämdhet är ”ett komplext samspel mellan form och betydelse” (Bolander 2012: 121). Det är alltså nödvändigt att se på bestämdhet dels utifrån ett formperspektiv, dels utifrån innehållet. Detta betyder dock inte att vi kan dela upp bestämdhet i två separata delar utan snarare att vi måste se på form och innehåll i samverkan med varandra.

I följande avsnitt beskrivs tidigare forskning om bestämdhet för att ge en bakgrund till undersökningen. Tre delvis olika perspektiv beskrivs. I 2.1 redogörs för beskrivningen av nominalfrasens form och betydelse i Svenska Akademiens grammatik (1999). Detta avsnitt följer en traditionell uppdelning av bestämdhet i form och betydelse för att ge en tydlig utgångspunkt för undersökningen. Svenska Akademiens grammatik, förkortad SAG, är en deskriptiv grammatik och ger endast i någon mån förklaringar men är viktig för undersökningen p.g.a. dess beskrivningar av bestämdhetsmönster i svenskan (SAG 1: 17).

Avsnitt 2.2 innehåller en beskrivning av bestämdhet ur ett andraspråksperspektiv, vilket är betydelsefullt för undersökningen eftersom vi här får en beskrivning av de regler som ofta innebär svårigheter för andraspråkstalare. Här har jag bl.a. utgått från Lars-Johan Ekerots (2011) beskrivning av artikelbruk i svenskan. I avsnittet redogörs även för hur två läromedel beskriver användningen av bestämdhet för att ge bild av hur inlärare möter bestämdhet i läromedel. I avsnitt 2.3 ges en inblick i

konstruktionsgrammatik. I avsnittet beskrivs även kopplingen mellan konstruktionsgrammatik och andraspråksundervisning.

Alla exempel i kapitel 2 förutom de direkt citerade är egna exempel. I uppsatsen används beteckningen *bestämd/obestämd* i fråga om substantivets form och *definit/indefinit* beträffande nominalfrasen.

2.1. Form och betydelse

2.1.1. Form

För att ange bestämd form på substantivet används ett bestämdhetssuffix, t.ex. *trädet*, vilken kongruensböjs i genus och numerus. Bestämd form markeras även med en fristående artikel i de fall då ett framförställt attribut föregår nominalfrasen, t.ex. *det stora trädet*, så kallad dubbel bestämdhet. Attributet kan bestå av ett räkneord, ett kongruensböjt pronomen, adjektiv eller particip. Efter demonstrativa pronomen som *den här/ den* används också bestämdhetssuffix. De fristående artiklarna kongruensböjs efter genus och numerus. Fristående bestämda artiklar förekommer utan bestämdhetssuffix på substantivet i determinativ användning d.v.s. när nominalfrasen följs av ett restriktivt efterställt attribut (SAG 2: 302). Ex. *Vi ska köra med den bil som står parkerad på garageinfarten*. Definita nominalfraser med adjektivattribut förekommer även utan fristående artikel i lexikaliserade fraser som exempelvis *Vita huset* och i fraser där attributet är ett relationellt pronomen, ett ordningstal eller ett adjektiv i superlativ (SAG 3: 19).

Obestämd form innebär att substantivet saknar bestämdhetssuffix (SAG 1: 203). Obestämd form förekommer med ett kvantitetsattribut, t.ex. *en, ingen, många* men också utan kvantitetsattribut, exempelvis *filmer* (SAG 3:43–44). Obestämd form har även en artikellös form, exempelvis *katt* i satsen *Familjen har katt*. Den artikellösa formen, så kallad naken nominalfras, innebär att vi har en indefinit nominalfras utan kvantitetsattribut trots att nominalfrasen står i singular (SAG 1: 200). Reglerna för när vi i svenskan använder naken nominalfras är inte helt utredda. SAG konstaterar t.ex. att vissa substantiv kan användas i naken nominalfras som objekt eller rektion medan andra semantiskt besläktade substantiv inte kan det. Det är möjligt att

använda naken nominalfras i, *skriva uppsats* medan följande exempel inte fungerar, *skriva artikel*. Enligt SAG har skillnaden här troligen en lexikal orsak (SAG 3: 180).

2.1.2. *Betydelse*

Form och betydelse samverkar genom att vi för det mesta använder bestämd form för att uttrycka definit betydelse. Detta betyder att en definit nominalfras innehåller en definit markör av något slag, d.v.s. ett definit attribut t.ex. *hennes penna*, bestämningssuffix *penna-n* eller såväl definit attribut och bestämningssuffix *den här pennan* (SAG 3: 14). En svårighet är att vi kan ha definit betydelse men obestämd form på substantivet i nominalfrasen, vilket vi såg i det första exemplet *hennes penna*. Här har vi ett definit attribut i form av ett possessivattribut *hennes* som visar definit betydelse medan substantivet måste stå i obestämd form. Ytterligare exempel på detta är t.ex. *nästa vecka, samma dag*. *Nästa* och *samma* kan ses som definitiva attribut men följs av ett substantiv i obestämd form (SAG 3: 20–21). Samma böjning kan förekomma även efter *enda*, ordningstal och superlativer, t.ex. *enda orsak, i första klass* och *senaste mode* (SAG 3: 22). För andraspråkinlärare innebär detta att de måste kombinera definit betydelse och obestämd form, vilket blir en svårighet både att förstå och att använda korrekt.

SAG beskriver tre komponenter som ingår i nominalfrasens betydelse; deskription, kvantitet och referentialitet (SAG 3:142). I denna undersökning är främst komponenten referentialitet intressant och därför beskrivs endast denna komponent i uppsatsen. Referentialitet beskriver förhållandet mellan nominalfrasen och referenten och kan vara definit, indefinit, svagt referentiell eller interrogativ (SAG 3: 150). Interrogativ referentiell betydelse förekommer inte bland bestämdhetsbrotten i materialet och beskrivs därför inte i detta avsnitt.

Definit betydelse innebär att referenten är känd och kan unikt identifieras i verkligheten eller i texten (SAG 1: 160). Genom nominalfrasens beskrivning ska lyssnaren eller läsaren kunna identifiera referenten i det sammanhang där referenten ingår. Sammanhanget eller identifikationsramen kan vara av två slag, deixis eller anafor. Deixis innebär att referenten refererar till något som ligger utanför texten eller talsituationen. Den deiktiska ramen kan vara snäv och innefatta det konkreta

rummet, t.ex. *Stäng dörren*. Ramen kan emellertid även vara större och omfatta läsarens/talarens tidsliga och rumsliga värld (SAG 3: 155). I Sverige är det t.ex. naturligt att tala om *kungen* som definit nominalfras. På en arbetsplats benämns *personalrummet* i definit form och i en familj talar vi om *skohyllan*. Några företeelser är unika och kända av alla, exempelvis *solen och ekvatorn*. Det är viktigt att påpeka att det är lyssnaren eller läsaren som ska kunna identifiera referenten och som är den som måste förstå den definitiva nominalfrasen. Att talaren eller skribenten kan identifiera referenten innebär inte att definit nominalfras kan användas (SAG 3: 156). I detta ligger en svårighet eftersom talarens och lyssnarens värld inte alltid överensstämmer. För att kunna använda korrekt form måste man följaktligen känna till flera faktorer som ligger utanför texten, vilket blir en svårighet för inlärare med en annan uppfattning om den deiktiska ramen.

Den anaforiska ramen innebär att den språkliga kontexten avgör identifikationen av referenten. Direkt anafor innebär att referenten är nämnd tidigare i texten och detta avgör att nominalfrasen får definit betydelse. Ex. *Jag var på café igår. Caféet ligger på Storgatan*. Vid indirekt anafor kan läsaren eller lyssnaren unikt identifiera referenten trots att den inte är nämnd tidigare i texten. Ex. *Jag tittade på en lägenhet igår. Köket var stort*.

Indefinit betydelse innebär att skribenten eller talaren utgår från att referenten inte kan identifieras utifrån nominalfrasen. Indefinit betydelse används därför för att introducera en ny referent i texten/ samtalet. Indefinita nominalfraser saknar markörer för definitivitet (SAG 3: 150). SAG urskiljer tre undergrupper av indefinit betydelse; icke-specifik betydelse, specifik betydelse och generisk betydelse (SAG 3: 169–170). Icke-specifik betydelse används när nominalfrasen har en tänkt referent, d.v.s. referenten existerar inte i verkligheten. Ex. *Hon har inte någon bil*. Specifik betydelse däremot används då man avser en referent som existerar. Skribenten eller talaren känner till referenten men antar att läsaren/lyssnaren inte gör det. Ex. *Jag träffade en präst igår*.

Generisk betydelse innebär att nominalfrasen refererar till en hel art eller klass (SAG 3: 161). Både indefinita och definitiva nominalfraser kan ha generisk betydelse. Ex. *Tigrar är utrotningshotade/ Tigern är utrotningshotad*.

Svagt referentiell betydelse används när ingen specifik referent avses. I stället har nominalfrasen snarare en beskrivande funktion och används för att göra en klassificering av referenten. I exemplet *Min syster är läkare* är det inte identiteten av subjektet som står i fokus utan i stället klassificeringen av subjektet genom nominalfrasen *läkare* (SAG 3: 175).

Beskrivningen av nominalfrasens form och betydelse i SAG är omfattande och komplex men ger inte förklaringar till varför bestämdhet är svårt för andraspråkstalare. I nästa avsnitt beskrivs därför några av de svårigheter som inlärare av svenska ställs inför.

2.2. Bestämmdhet ur ett andraspråkperspektiv

Bestämmdhet är en obligatorisk kategori i svenskan och alla andraspråkstalare ställs därför inför valet mellan obestämd och bestämd form (Källström 2012: 57). I följande avsnitt ges en beskrivning av vilka svårigheter som andraspråkstalare kan ställas inför beträffande bestämdhet. Först redogörs för strukturella svårigheter för L2-talare och därefter för vad valet av artikel innebär, vilket kopplar samman struktur och betydelse. Till sist ges exempel på hur två läromedel i andraspråksundervisningen beskriver bestämdhet. Exempelen som förekommer är egna exempel och är inte hämtade ur L2-texter.

2.2.1. Strukturella svårigheter för andraspråkinlärare

Den morfosyntaktiska kategorin bestämdhet är ovanlig i världens språk men vanlig bland de europeiska språken (Haspelmath 1998: 274). I en undersökning av Dryer (1989) fastslås att bestämdhetsmarkörer bara uppträder i ca en tredjedel av världens språk och att endast 8% har både bestämd och obestämd artikel (Dryer i Haspelmath 1998: 274). För många av andraspråksinlärarna i Sverige är alltså bestämdhet något som de inte känner till från sitt eget förstaspråk (Philipsson 2013: 125). Bestämmdhet är dock en svårighet för de flesta andraspråkstalare, även för de inlärare som har bestämdhet i sitt förstaspråk. I undersökningar av inlärningsstadier har fastställts att såväl inlärare med bestämdhet i sitt L1 som inlärare som saknar kategorin i sitt L1

följer samma mönster när det gäller utvecklingen att behärska bestämdhet (Philipson 2013: 132).

Att ha en obestämd artikel som ett fristående funktionsord är vanligt bland de språk som har obestämd artikel (Philipsson 2013: 125). Däremot är den enklitiska bestämda artikeln som hakas på efter substantivet relativt ovanlig bland världens språk. Svenskans kombination av en fristående artikel och ett bestämningsuffix gör att bestämdhet kan uppfattas som svårt (Philipsson 2013: 126).

Ytterligare en strukturell svårighet är dubbel bestämdhet, d.v.s. svenskans krav på en fristående bestämd artikel då substantivet föregås av ett adjektivattribut (Philipsson 2013: 126). Dubbel bestämdhet är ovanligt bland världens språk men förekommer t.ex. i rumänska, romani och arabiska (Källström 2012: 59). Källström jämför svenskan med fjorton andra språk och av dessa har endast svenskan och ytterligare tre dubbel bestämdhet (Källström 2012:59). Reglerna för dubbel bestämdhet är något som inlärare delvis får lära in som lexikal kunskap, exempelvis att vi efter det demonstrativa pronomenet *den här* använder bestämd form medan vi efter *denna* vanligtvis inte har det. Detsamma gäller för det demonstrativa pronomenet *den* i t.ex. *den bussen* då vi använder dubbel bestämdhet, medan vi efter *den* som determinativt pronomen inte använder bestämd form på substantivet, ex. *den buss som går till Malmö* (Ekerot 2011: 149). Reglerna om dubbel bestämdhet i svenskan är inte självklara och måste alltså delvis läras in schematiskt d.v.s. att man som inlärare måste koppla dubbel bestämdhet till vissa begrepp.

2.2.2. Val av artikel ur ett andraspråksperspektiv

I andraspråksundervisningen fokuseras ofta på användningen av obestämd och bestämd artikel men för att behärska bestämdhet måste en inlärare ta hänsyn till hela nominalfrasens form och betydelse (Ekerot 2011: 148). För att visa hur form och betydelse är kopplat till artikelbruk beskriver Ekerot fem val som andraspråkstalare måste ta ställning till; *substantivuttryck eller pronomen, artikellöshet eller (bestämd/obestämd) artikel, bestämd eller obestämd artikel, bestämd artikel eller possessivuttryck och en eller någon* (Ekerot 2011: 150). Trots Ekerots utgångspunkt att reglerna för de fem valen handlar om både form och betydelse kan ändå

konstateras att fokus i beskrivningen av de fem valen ligger på nominalfrasens betydelse.

För inlärare är det av vikt att få enkla regler att förhålla sig till eftersom det knappast är möjligt att ta in varje aspekt av ett grammatiskt område. Ekerots fem val fungerar bra men är naturligtvis inte en komplett beskrivning. Det finns exempel då de fem valen inte täcker allt. Så är fallet exempelvis när det gäller bestämd artikel vid indirekt anaforisk betydelse som beskrivs under 2.2.2.3. I de fem valen ingår inte heller dubbel bestämdhet trots att detta är en svårighet för L2-talare. Detta motiveras av Ekerot med att dubbel bestämdhet är något som delvis måste läras in lexikalt. (Ekerot 2011:149). I följande avsnitt redogörs för de fem valen. Exempelen som ges är egna exempel.

2.2.2.1. *Substantivuttryck eller pronomen?*

Substantivuttryck och pronomen har en liknande användning och båda kan ha en anaforisk och deiktisk referens. Dessutom kan substantiv och pronomen användas på samma sätt då det gäller talarens och den tilltalades gemensamma referensram. Här finns en parallell användning, d.v.s. att bestämd form av substantivet motsvaras av ett pronomen. Principen för valet mellan substantiv och pronomen kan sammanfattas på följande sätt: *I svenskan används substantiv om det behövs för att förtydliga syftningen, i övriga fall använder vi pronomen (ex. 1 och 2).*

(1) Linus gillar både den röda tröjan och den blå tröjan. *Den röda tröjan* klär honom bäst.

(2) Linus har en röd tröja. *Den* ser snygg ut på honom.

I tidiga andraspråkstexter är det vanligt att substantivuttryck överanvänds (Ekerot 2011: 150–151). Man har helt enkelt ännu inte lärt in alla pronomen och överanvänder därför substantiv.

2.2.2.2. *Artikellöshet eller obestämd/bestämd artikel?*

Ekerots andra val innebär att en talare eller skribent måste välja mellan artikellöshet eller obestämd/bestämd artikel. *Artikellöshet betecknar att något är oavgränsat och*

diffust medan såväl bestämd som obestämd artikel hänvisar till att något är specifikt och avgränsat (Ekerot 2011: 152). I exempel (3) används *mat* artikellöst eftersom ingen specifik mat åsyftas. I exempel (4) handlar det däremot om den specifika maten på bordet.

(3) Vi kommer att klara oss. Mat finns i kylskåpet.

(4) Kom och ät! Maten står på bordet!

I SAG används beteckningen svagt referentiell betydelse för referens till något där ingen specifik referent avses (SAG 3: 175). I valet mellan artikellöshet eller artikel måste även hänsyn tas till om substantivet är räknebart eller inte. Artikellöshet tillsammans med oräknebara substantiv uttrycker obestämd mängd, t.ex. *Vi dricker vatten till maten*. Artikellöshet tillsammans med räknebara substantiv används när talaren inte hänvisar till något specifikt (Ekerot 2011: 153). Exempelvis gäller detta fall som ämnesnamn, *Vi åt fisk till lunch*, klassificerande predikativ som anger yrke, nationalitet, religiös eller politisk tillhörighet, *Hon är lärare* och verbfraser av typen *åka bil, plocka bär* (Ekerot 2011: 153).

2.2.2.3. Bestämd eller obestämd artikel?

Ekerots tredje val beskriver hur inlärare måste ta ställning till om bestämd eller obestämd artikel ska användas. Detta val beskrivs vanligtvis i läromedel som första regel för bestämdhet. Detta är fallet exempelvis i *Svensk grammatik på svenska* (Ballardini, Stjärnlöf & Viberg 1986: 104–107), i *Form i fokus, övningsbok i svensk grammatik del C* (Fasth & Kannermark 1998: 14–16) och i *Rivstart B1 + B2* (Levy Scherrer och Lindemalm: 2008: 233–234). Valet kan sammanfattas på följande sätt: *Om referenten är känd för lyssnaren används bestämd artikel. Om referenten är okänd för lyssnaren används obestämd artikel. Såväl bestämd som obestämd artikel refererar till en specifik referent* (ex. 5 och 6).

(5) Vi ses i matsalen. (Vi vet båda vilken matsal som avses.)

(6) Vi ska träffas på en pub efter jobbet. (Det är inte känt för lyssnaren vilken pub som avses.)

Valet mellan bestämd och obestämd artikel är dock inte alltid så enkelt som sammanfattningen ovan ger sken av. Om referenten är okänd för andraspråkstalaren kommer denne att använda obestämd form trots att det förväntade av förstaspråkstalaren är en bestämd form. Ekerots exempel *Först band de ihop djurets fötter, sedan stack de en stång mellan repen* får exemplifiera svårigheten (Ekerot 2011: 163–164). *Repen* används här i definit form och har indirekt anaforisk betydelse (SAG 3: 165–166), eftersom vi förstår sambandet mellan *band ihop* och *repen*. Detta är däremot inte nödvändigtvis självklart för en andraspråkstalare. Ekerots exempel visar att bestämd form snarare säger något om att referenten inte är ny än att den är känd (Ekerot 2011: 164). Exemplet visar även att en inlärare i det här fallet måste ha lexikala kunskaper om orden *repen* och *band ihop* för att kunna använda rätt artikel. Regeln där vi anger att bestämd artikel används när lyssnaren vet vad vi refererar till är följaktligen mer komplex än så.

2.2.2.4. *Bestämd artikel eller possessivuttryck?*

I många fall är valet mellan bestämd artikel och possessivuttryck fritt (ex. 7 och 8). I exempel (7) används bestämd artikel och vi har ett fall av indirekt anaforisk betydelse. I exempel (8) används possessivt pronomen för att uttrycka definit betydelse.

(7) Jag tar med datorn imorgon.

(8) Jag tar med min dator imorgon.

I andra fall är antingen artikel eller possessivt pronomen det naturliga valet (ex. 9 och 10). I exempel (9) är det mest naturligt att använda bestämd artikel även om possessivt pronomen också är möjligt. I exempel (10) används reflexivt possessivt pronomen för att visa sambandet mellan Linus och hans kusin. Beroende på kontexten kan även bestämd artikel användas.

(9) Jag har ont i magen.

(10) Linus ska leka med sin kusin imorgon.

I jämförelse med andra språk kan konstateras att det omvända förhållandet kan vara det naturliga valet. I engelskan används possessivt pronomen, *My head hurts*, liksom i tyskan, *Mein Kopf tut weh*. Här är possessivt pronomen det mest idiomatiska valet vid kroppsdelar, vilket kan vara en förklaring till den överanvändning av possessivt pronomen som ibland förekommer i andraspråkstalaras tal eller skrift. En sammanfattning av principen för valet kan uttryckas på följande sätt: *Ett possessivuttryck kan ses som ett komplement till implicit bestämdhet och används när det inte är självklart för lyssnaren vad referenten avser* (Ekerot 2011: 156).

Överanvändning av possessivuttryck i inlärttexter förekommer men även den omvända strategin är vanlig. Inlärare undviker då konstruktioner med possessivt pronomen, vilket kan hänga samman med att valet mellan bestämd artikel och possessivuttryck inte uppmärksammas stort i andraspråkssammanhang (Ekerot 2011: 166).

2.2.2.5. *En eller någon?*

Vid indefinit betydelse ställs inlärares bl.a. inför valet mellan *en* eller *någon* (ex. 11 och 12). I exempel (11) används *en* eftersom talaren vet vilken skola det är frågan om men tror att lyssnaren inte känner till det. I exempel (12) vet däremot inte talaren vilken skola som Kalle arbetar på utan endast att det handlar om en skola i Göteborg.

(11) Kalle arbetar på en skola i Göteborg.

(12) Kalle arbetar på någon skola i Göteborg.

Principen för valet kan därmed sammanfattas enligt följande: *Obestämd artikel används när talaren vet vad artikeln refererar till men tror att lyssnaren inte känner till det. När talaren inte vet (eller inte vill tala om) vad artikeln refererar till används pronomenet någon* (Ekerot 2011: 156). Skillnaden är för andraspråkstalare inte alltid självklar vilket kan bero på att det inte finns någon skillnad mellan obestämd artikel och pronomenet *någon* i deras förstaspråk. Engelska och tyska gör inte någon skillnad mellan dessa två, jfr engelska *Kalle works at a school in*

Göteborg och tyska *Kalle arbetet in einer Schule in Göteborg*. Någon motsvarighet till exempel (12) finns inte utan satserna används för båda betydelseerna.

Sammanfattningsvis kan konstateras att andraspråkinlärare ställs inför flera svåra val beträffande bestämdhet. De fem valen som beskrivs ovan är till hjälp men är samtidigt komplexa och antagligen svåra att överblicka för en inlärare. I Ekerots beskrivning är utgångspunkten att sammanfatta svårigheter med bestämdhet i fem stora val eller regler. Naturligtvis kan dessa inte täcka allt och flera vanliga svårigheter saknas t.ex. valet mellan enkel och dubbel bestämdhet, vilket är ett exempel på ett område inom bestämdhet där inlärare ofta har svårigheter.

2.2.3. Beskrivningen av bestämdhet i två läromedel

I läromedel som används inom svenska som andraspråksundervisningen eller inom undervisningen i svenska som främmande språk¹ beskrivs vanligen bestämdhet utifrån hur bestämd och obestämd form används. Här ligger alltså fokus på användning av bestämdhet, vilket skiljer sig från hur bestämdhet beskrivs i t.ex. SAG där bestämdhet beskrivs utifrån uppdelningen i struktur och betydelse (jfr 2.1). Läroböcker i svenska som andraspråk har naturligtvis både en annan målgrupp och ett annat syfte än SAG eftersom författare till läromedel på ett enkelt sätt måste förklara grammatiska regler och visa användbarheten för andraspråkstalare.

Läromedlen som används som exempel här ingick i förberedande och behörighetsgivande kurser för utländska studenter vid Göteborgs universitet höstterminen 2012 och vårterminen 2013. *Rivstart B1+B2* användes på *Förberedande kurs i svenska för utländska studenter* och *Form i fokus del C* användes på *Behörighetsgivande kurs i svenska för utländska studenter*.

Rivstart B1+B2 täcker nivåerna B1 och första delen av B2 på CEFR-skalan, Common European Framework of Reference (Skolverket 2009, Levy Scherrer & Lindemalm 2008: 3) medan *Form i fokus del C* riktar sig till avancerade inlärare

¹ Svenska som främmande språk innebär undervisning i svenska utanför en svensk kontext t.ex. vid utländska universitet. Svenska som andraspråk innebär att språket lärs in i Sverige, d.v.s. det lärs in i en miljö där svenska huvudsakligen används för kommunikation (Abrahamsson 2009: 14).

(Fasth & Kannermark 1998: 3). I *Form i fokus del C* finns ingen koppling till Europarådets skala men läroboken används på kurser för avancerade studenter vid Göteborgs universitet där förkunskapskravet är grundläggande behörighet i svenska/ svenska som andraspråk (Institutionen för svenska språket 2015). Grundläggande behörighet i svenska/ svenska som andraspråk jämföras med C1 på Europarådets skala (Antagning.se).

Läromedlen har delvis olika upplägg. *Rivstart B1+B2* är en textbok med en kortfattad beskrivning av den grammatik som används i textboken. *Form i fokus del C* är en övningsbok i grammatik med förklaringar till olika områden inom grammatik och med fokus på formövningar. Trots olika upplägg och målgrupp överensstämmer beskrivningen av användningen av bestämdhet i de två läromedlen till stor del.

I läromedlens beskrivning av hur bestämd och obestämd form används ingår både det som i SAG betecknas som struktur och det som beskrivs som betydelse. I läroböckerna görs dock ingen explicit uppdelning i form och betydelse och det ges inte heller någon förklaring till vad form och betydelse innebär utan detta måste läsaren själv avgöra. Exempelvis beskrivs att man använder obestämd form ”*om något som är nytt, något som man inte talat om tidigare*”(Fasth & Kannermark 1998: 14), vilket är en beskrivning av betydelse (jfr SAG 3: 169–170). Användningen av bestämd form beskrivs i samma bok ”*när lyssnaren vet vilken person eller sak som avses. Bestämd form används också om det som är bekant, självklart eller unikt*” (Fasth & Kannermark 1998: 16). Detta kan jämföras med SAG:s beskrivning av betydelse (SAG 1: 160). Beskrivningen i *Rivstart B1+B2* görs på liknande sätt (jfr Levy Scherrer & Lindemalm 2008: 233–234). Läromedlen bortser alltså från att explicit förklara sambandet mellan form och betydelse och låter i stället detta ingå i användningen av formerna.

Till stor del beskrivs dock användningen av bestämd eller obestämd form utifrån förekomsten av formerna efter vissa ord och i vissa fraser, d.v.s.. man underlättar för inläraren genom att ge ett mönster för användningen. Ex. ”*Obestämd form utan obestämd artikel efter kvantitetsord (sju, olika, någon, ett par, många osv). Niklas har många CD-skivor.*” (Levy Scherrer & Lindemalm 2008: 233). I samma bok finns följande som exempel på bestämd form: ”*Bestämd form efter vissa ord t.ex.*

förra, hela, båda, ordningstal. *Förra veckan var vi i Köpenhamn.*” (Levy Scherrer & Lindemalm 2008: 234). Beskrivningen överensstämmer med beskrivningen i *Form i fokus del C*. ” *Den obestämda formen använder man efter följande ord: en, någon, ingen, annan, var [...]* (Fasth & Kannermark 1998: 14). Även beskrivningen av bestämd form överensstämmer mellan läromedlen. I *Form i fokus del C* beskrivs att bestämd form används efter vissa ord som ”*båda, bägge, hela, halva, förra [...]*” (Fasth & Kannermark 1998: 16).

Båda läromedlen lägger vikt vid att beskriva bestämdhet utifrån ett formperspektiv där användningen står i fokus. Betydelsen uttrycks implicit men finns inte med som en egen aspekt av bestämdhet till skillnad mot SAG:s beskrivning. Här skiljer sig också de två läromedlen från Ekerots beskrivning som har betydelse som utgångspunkt. I läromedlen finns ansatser till en beskrivning av bestämdhet i konstruktionsmönster genom beskrivningen av hur bestämdhet används efter vissa ord.

I nästa avsnitt beskrivs konstruktionsgrammatik och hur konstruktioner kan användas för att beskriva mönster i språket. I avsnittet beskrivs även ett konstruktionsgrammatiskt perspektiv på andraspråksundervisning.

2.3. Konstruktionsgrammatik

Undervisning om språket, såväl andraspråksundervisning som undervisning i modersmålet, utgår ofta från en beskrivning av språket i två delar; grammatik och lexikon. I grammatikor får vi en beskrivning av språkets generella mönster och i ordböcker beskrivs ordförrådet. Språket låter sig emellertid inte så enkelt uppdelas i två delar utan det finns mönster som inte kan beskrivas i sin helhet varken i grammatiska eller i lexikala beskrivningar. Perspektivet behöver vidgas för att täcka upp för det som är för specifikt för grammatikor och för generellt för lexikonbeskrivningar.

Inom konstruktionsgrammatiken bortser man från den traditionella uppdelningen av språket i grammatik och lexikon och har i stället ett vidare perspektiv. Detta innebär att konstruktioner inte behöver inordnas under språkliga nivåer som syntax, lexikon, pragmatik eller morfologi utan att de i stället kombinerar drag från dessa

olika lingvistiska nivåer. Språkssystemet ses som ett nätverk av konstruktioner där konstruktioner inte är undantag utan snarare normen (Lyngfelt & Wide 2014).

Goldberg definierar konstruktioner som ”conventional, learned form-function pairings at varying levels of complexity and abstraction” (Goldberg 2013: 17). Konstruktioner kan alltså variera i grad av komplexitet och abstraktion men ska kombinera form och innehåll samt vara konventionaliserade² (Lyngfelt et al. 2014: 271). Goldbergs definition innefattar även att konstruktionerna ska vara inlärd, d.v.s. ”att de bildas successivt som generaliseringar över instanser på samma sätt som andra kognitiva mönster” (Lyngfelt et al. 2014: 271).

Konstruktioner kan ha olika grad av schematicitet, från helt schematiska, vilket betyder att de kan beskrivas enligt grammatiska regler, till lexikalt fyllda konstruktioner som kan ingå i ordböcker. För andraspråksinlärare är naturligtvis konstruktioner på alla nivåer intressanta men det är de delvis schematiska konstruktionerna som kanske framför allt vållar svårigheter då dessa vanligtvis inte finns beskrivna i grammatikor eller ordböcker.

Ett exempel på en delvis schematisk konstruktion är [i ADJEKTIV-aste laget]: *i tyngsta laget, i dyraste laget* (Lyngfelt et al. 2014: 270). Konstruktionen kombinerar drag från lexikon, syntax och morfologi i ett konventionaliserat, produktivt mönster. Den består av en prepositionsfras där prepositionen *i* alltid ingår och är lexikalt bestämd. Rektionen består av en nominalfras med huvudordet *laget* i bestämd form. Även *laget* är lexikalt givet. Som schematiskt led ingår i konstruktionen ett adjektiv som alltid står i superlativ. Konstruktionen kombinerar följaktligen schematiska led och lexikalt givna led.

Ytterligare två utmärkande drag finns i konstruktionen. Formmässigt saknas bestämd artikel trots att det finns en adjektivbestämning före substantivet. Betydelsemässigt används adjektivets superlativ i en annan betydelse än normalt, jfr t.ex. *det sämsta laget* och kan i stället definieras som ’mer än önskvärt av den egenskap som adjektivet uttrycker’ (Lyngfelt et al. 2014: 270). Beskrivningen av

² Ett konventionaliserat uttryck innebär att mönstret har blivit etablerat i språket och skiljer sig på så sätt från tillfälliga nyskapande mönster i språket (Prentice 2010: 28).

konstruktionen ger en bild av hur konstruktionsgrammatiken beskriver större enheter i språket där form och innehåll förenas.

Konstruktionen är hämtad från Svenskt konstruktikon (SweCcn) som är en databas med konstruktionsbeskrivningar. Svenskt konstruktikon utarbetas vid Institutionen för svenska språket vid Göteborgs universitet och är under uppbyggnad. Detta innebär att konstruktioner tillkommer löpande. Inom Svenskt konstruktikon är en av utgångspunkterna att redogöra för konstruktioner som är relevanta för andraspråksundervisningen. Därför markeras också de konstruktioner som särskilt riktar sig till inläring av svenska som andraspråk eller främmande språk med beteckningen *inlärningsfokus*. Konstruktikonet är tänkt att vara en elektronisk resurs för lingvistik, språkteknologi och språkpedagogik (Prentice et al. 2015).

Med utgångspunkt i konstruktionsgrammatik kan man se på svårigheterna med bestämdhet från ett annat perspektiv än det traditionella där betydelse och form står i fokus. Traditionellt har svårigheten att lära sig användningen av bestämdhet kopplats samman med avsaknaden av bestämd artikel i L1 och inlärares förmåga att förstå referentialitet kopplad till artikelbruk (Goard 2012). Reglerna om referentialitet är emellertid inte självklara och det finns många undantag. I en undersökning av Goard argumenteras för att även om en inlärare förstår reglerna kring referentialitet så finns det så många undantag att inlärares användning av bestämdhet ändå inte blir korrekt. Som exempel på fall där vi får svårt att förklara bestämd form nämns adjektivattribut i en nominalfras, ex. (13) och (14).

(13) “After Mary and John moved into their new home, they went over to Patrick’s apartment for (a/the) party.

(14) After Mary and John moved into their new home, they went over to Patrick’s apartment for (a/*the) small party“ (Goard 2012).

I det första exemplet är bestämd artikel optionellt medan i det sista, med tillägget av ett adjektivattribut, blir bestämd artikel inte längre möjlig. Exemplet visar att det är svårt att förklara varför vi i det första fallet kan välja om vi vill identifiera partyt som något specifikt eller inte medan vi med tillägget av *small* inte längre har den

möjligheten. Även om inläraren har lärt sig hur referentialitet fungerar kan detta inte hjälpa till att förklara exempel (14). I stället för att ha ett perspektiv ovanifrån där referentialitet blir det viktiga för inlärare att förstå vill Goard i stället närma sig bestämdhet från en språkbruksbaserad (eng. *usage-based*) utgångspunkt och utgå från specifika konstruktioner för att kartlägga L2-talares svårigheter (Goard 2012).

I jämförelse mellan talare med svenska som förstaspråk och andraspråkstalare av svenska kan konstateras att förstaspråkstalare i högre grad använder sig av konventionaliserade strukturer än vad andraspråkstalare gör (Ekberg 2013: 272). Förstaspråkstalaren tar så att säga genvägen över färdiga konstruktioner medan andraspråkstalaren snarare får förlita sig på grammatiska regler och lexikala beskrivningar. Andraspråkstalarens språk kännetecknas på så sätt kanske av en större kreativitet medan förstaspråkstalarnas mer stereotypa användning av språket är det mer idiomatiska (Ekberg 2013: 274). För att uppnå en mer inföddlik användning av andraspråket behöver andraspråkstalaren alltså få tillgång till de mönster som förstaspråkstalaren använder.

För inlärare på alla nivåer är läromedlen viktiga redskap för att lära sig målspråket. Läromedel i svenska som andraspråk eller i svenska som främmande språk tenderar dock att förbise användningen av konstruktioner (Loenheim et al. u.utg.). I en undersökning av fyra läromedel i svenska som främmande språk och i svenska som andraspråk på olika språkliga nivåer konstateras att läromedlen till stor del inte tar upp produktiva konstruktioner. De undersökta läromedlen har delvis olika perspektiv, från ett smalt formperspektiv till ett bredare perspektiv på språket med fokus på funktionalitet, men gemensamt för alla fyra är att de inte förklarar konstruktioner som enheter eller hur dessa enheter kopplade till specifika funktioner kan variera (Loenheim et al. u.utg.). Läromedlen beskriver helfraser och hur de används i stället för att beskriva frasen i en konstruktion och hur denna konstruktion skulle kunna användas och varieras. I undersökningen argumenteras för att läromedlen kan dra nytta av ett konstruktionsgrammatiskt perspektiv som komplement till generella grammatiska regler och specifika fraser. Genom att visa nätverk av konstruktioner skulle läromedel kunna förmedla en systematik inom fraseologin och även underlätta inlärningen av stora mängder data (Loenheim et al. u.utg.).

Hittills finns inte mycket skrivet om hur konstruktioner kan användas i undervisningen men det finns trots allt några förslag på pedagogisk tillämpning både i en svensk kontext och i andra länder. Något som talar för användningen av konstruktioner i ett andraspråkssammanhang är att det ger möjligheter till att arbeta med ett brett material i undervisningen (Prentice et al. 2015). I konstruktioner används grammatisk terminologi men arbetet med konstruktioner i undervisningen betyder inte att grammatisk terminologi måste användas på lägre språkliga nivåer. I stället kan man utgå från elevens analys av konstruktionen. Terminologin kan införas senare i inläringen när eleven har ett större språkligt register. Arbetet med konstruktioner leder till att elever lär sig känna igen mönster och att man på så sätt kan bygga vidare på elevens tidigare kunskaper (Loenheim et al u.utg.).

Som exempel på hur konstruktionsgrammatik kan användas i andraspråksundervisningen kan Lionel Wees förslag (2007: 29) nämnas. Som utgångspunkt föreslås tre frågor (15):

- (15) a. What properties of construction are variable?
- b. What properties are invariant?
- c. What communicative purposes does the construction serve?

De tre frågorna ger en möjlighet att undersöka hur en konstruktion fungerar. De två första frågorna (15a–b) inriktar sig på den strukturella sidan medan (15c) gäller konstruktionens semantiska och pragmatiska sida. För att exemplifiera använder Wee konstruktionen [*Yours* ADVERB], d.v.s. avslutningen av brev på engelska *Yours sincerely/truly/faithfully*. Genom att ställa den första frågan kan vi se att adverbet kan variera, även om det är en begränsad variation. Svaret på den andra frågan är att konstruktionens första del representeras av ett pronomen *Yours* vilket inte kan ersättas av något annat och den sista frågan kan besvaras genom att diskutera i vilka kontexter som konstruktionen kan förekomma. I undervisningen kan diskuteras om konstruktionen kan användas i varje kontext eller om den är begränsad till t.ex. formella brev (Wee 2007: 29). Loenheim et al. (u.utg.) konstaterar att Wees frågor även passar för konstruktioner beskrivna i Svenskt konstruktikon.

3. Material och metod

För att uppnå undersökningens syfte med att kategorisera bestämdhetsrelaterade fel i materialet och att kunna fastställa konstruktioner valdes en kvalitativ metod. I viss mån användes även en kvantitativ metod eftersom undersökningen även visar vilka kategorier som har de flesta bestämdhetsbrotten.

I avsnitt 3.1 beskrivs och kommenteras det material som ligger till grund för undersökningen. Avsnittet följs av 3.2 där de deltagande informanternas språkliga nivå och modersmål beskrivs. Därefter följer i 3.3 en beskrivning av undersökningens metod. Metodologiska överväganden diskuteras i avsnitt 3.4.

3.1. Material och urval

Materialet bestod av texter skrivna av studenter med annat modersmål än svenska och det samlades in av fil. dr. Ingegerd Enström vid Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet. Texterna ingår för närvarande i Enströms pågående forskning om sammansatta ord. Texterna finns även tillgängliga som en korpus i sökverktyget *Korp* (Borin, Forsberg & Roxendal 2012). Alla texter som användes i undersökningen godkändes av informanterna för att användas i forsknings-sammanhang.

Den första undersökningsgruppen utgjordes av 23 texter som skrevs som inträdesprov till kursen *Behörighetsgivande kurs i svenska för utländska studenter* ht 12. Den andra undersökningsgruppen bestod av 27 texter skrivna som slutprov för *Behörighetsgivande kurs i svenska för utländska studenter* vt 13. Den första gruppens texter låg alltså på en lägre språklig nivå än den andra gruppens texter. Alla texter skrevs utan hjälpmedel och för hand i en skrivsal.

För att klara inträdesprovet måste texten bedömas ha en nivå motsvarande B2 på CEFR-skalan, Common European Framework of Reference. Alla texterna i den första undersökningsgruppen godkändes på inträdesprovet. Tre olika ämnen förekom i inträdesprovet; ett brev till politikerna i kommunen med förbättringsförslag för boendemiljön, *Internet som mötesplats* samt *Traditioner och traditioners betydelse*. Enligt uppgiftsbeskrivningen skulle texten omfatta minst 200

ord. Majoriteten av texterna hade en längd mellan 200-250 ord. Två av texterna var kortare än 200 ord men godkändes trots detta.

Slutprovet för *Behörighetsgivande kurs i svenska för utländska studenter* genomfördes i slutet av kursen och vid godkänt resultat skulle textens språkliga nivå motsvara C1 på CEFR-skalan. Ett godkänt resultat på hela slutprovet gav gymnasiebehörighet i svenska som andraspråk. Av de texter som ingick i den andra undersökningsgruppen godkändes 14 på slutprovet. Ämnet för slutprovet var *Minoritetsspråk* och texterna skulle för att godkännas omfatta ca 450 ord. Textlängden varierade mellan 237–491 ord.

För att få ett bredare undersökningsmaterial valdes texter på såväl inträdes- som slutprovsnivå. Undersökningen är inte en longitudinell studie, d.v.s. jag har inte följt samma studenter från inträdet till slutprovet utan olika studenter valdes ut på inträdes- och slutprovsnivå. Detta gjordes för att få en så stor variation av exempel som möjligt i undersökningen eftersom syftet var att kategorisera bestämdhetsrelaterade fel inte att följa utvecklingen av enskilda informanter. Antalet undersökta texter begränsades till att gälla två grupper, sammanlagt 50 texter. Begränsningen gjordes för att hålla tidsramen för magisteruppsatsen. För att undvika att få med samma informanter i både inträdesprov och slutprov valdes texter från olika terminer.

3.2. Informanter

Informanterna befann sig på olika stadier i den språkliga utvecklingen. De 23 texterna som ingick i inträdesprovet bedömdes alla motsvara nivå B2 på CEFR-skalan vilket var den nivå som krävdes för att få börja på *Behörighetsgivande kurs i svenska* vid Göteborgs universitet. Som jämförelse kan nämnas att D-kursen för Sfi, Utbildning i svenska för invandrare, motsvarar nivå B1 på CEFR-skalan (Skolverket 2012). Den språkliga nivån på de 27 texterna från slutprovet var mer varierande. Av de 14 godkända informanttexterna fick sex betyget 3, d.v.s. godkänd nivå, fyra informanter fick betyget 4 och slutligen fyra informanter fick det högsta betyget, 5. 13 texter underkändes i slutprovet.

Informanterna hade alla ett annat modersmål än svenska. Följande modersmål fanns representerade: persiska, kinesiska, spanska, arabiska, isländska, engelska, franska, tyska, finska, ungerska, serbo-kroatiska (informanten angav själv detta), bengali, filippinska, litauiska, ryska, estniska, makedonska, rumänska, japanska, bosniska, grekiska, ukrainska och lettiska.

3.3. Genomförande och analys

För att kunna analysera data kvalitativt är kodning och kategorisering två steg i processen. I min analys utgick jag delvis från Martyn Denscomes tolkningsprocess vid kvalitativ data i fyra steg: Kodning, kategorisering, identifiering av teman och samband samt utveckling av begrepp och generella uttalanden (Denscombe 2011: 373–374). Undersökningen i denna studie genomfördes i fem steg:

1. Identifiering och kodning av felen
2. Jämförelse av felen med beskrivningar i SAG och Ekerots fem val
3. Gruppering av felen i kategorier
4. Beskrivning och analys av kategorierna
5. Analys av kategorierna för att hitta möjliga konstruktioner

Sammanlagt 164 bestämdhetsbrott konstaterades i materialet. Identifieringen av dessa brott gjordes utifrån min egen språkkänsla som svensktalande, vilket betyder att det som jag uppfattade som idiomatiskt avvikande markerades. Bestämdhetsbrotten kodades därefter genom markering av vilken typ av nominalfras som informanten använde, d.v.s. om informanten använde naken nominalfras (N), indefinit (I) eller definit nominalfras (D). Om samma ordval och typ av fel upprepades i en och samma text togs detta fel inte med i undersökningen. Om en annan informant däremot använde samma ordval och feltyp togs detta med i undersökningen för att kunna undersöka om exemplet var en återkommande svårighet i flera texter. I studien låg dock fokus på vilka typer av bestämdhetsrelaterade fel som förekom i materialet.

Efter identifieringen av bestämdhetsbrotten jämfördes felen i materialet med beskrivningar av bestämdhet i SAG och med Ekerots beskrivning av artikelbruk. Jämförelsen med beskrivningar i SAG och med Ekerots fem val gjordes dels för att säkerställa identifieringen av felen (framför allt genom SAG) och dels för att kontrastera informantens användning av nominalfrasen mot de regler som beskrivs genom Ekerots fem val.

Nästa steg i analysen var att identifiera vilka bestämdhetsbrott som tillsammans kunde bilda en övergripande kategori. Detta gjordes för att kunna få en överblick över bestämdhetsbrotten och för att undersöka i vilken mån bestämdhetsbrotten kunde förklaras utifrån generella regler. Kategorierna är alltså bildade efter normen, d.v.s. efter vilka regler som informanterna bryter mot. På detta sätt kunde 11 kategorier i materialet fastställas vilka sedan beskrevs och analyserades i resultatdelen.

Kategorierna analyserades därefter för att hitta konstruktioner. I konstruktionsanalysen utgick jag från den definition av konstruktioner som Svenskt konstruktikon använder sig av och som beskrivs i avsnitt 2.3. Konstruktionerna i Svenskt konstruktikon är sökbara genom sökverktyget *Karp* (Borin et al. 2012). För att ge exempel på konstruktionens produktivitet söktes exempel på konstruktionen från *Bloggmix*, en korpus i sökverktyget *Korp* (Borin, Forsberg & Roxendal 2012) Jag valde korpusen *Bloggmix* för att få ett vardagligt och autentiskt språk. *Korp* och *Karp* finns tillgängliga på Språkbankens webbsida vid Göteborgs universitet (<http://spraakbanken.gu.se/swe/>).

3.4. Metodologiska överväganden

Undersökningens syfte innebär att försöka få en förståelse för vilka svårigheter som inlärare i svenska som andraspråk har beträffande bestämdhet. För att uppnå detta passar därför en kvalitativ metod där fokus ligger på förståelse och närstudier (Lagerholm 2010:30).

Den första identifieringen av bestämdhetsbrotten gjordes utifrån min egen språkkänsla vilket kan tyckas för subjektivt för en studie. För att öka validiteten av identifieringen kontrollerades därför varje exempel i SAG. Validiteten i

undersökningen handlar också om inlärnarnas bestämdhetsbrott verkligen är ett uttryck för en allmän svårighet. I detta fall säkerställdes validiteten genom datatriangulering av materialet. Undersökningens texter kommer från informanter på olika språkliga nivåer och från olika kurser. Informanterna har även olika modersmål. Bestämdhetsbrotten finns fördelade över båda grupperna och i alla modersmål vilket visar att bestämdhet är en svårighet som förekommer bland alla informanter i materialet. Datatriangulering är ett sätt att öka undersökningens validitet men samtidigt finns inga garantier för att validiteten är fullständig. En större undersökning med fler informanter hade ytterligare förbättrat studiens validitet.

Vid kvalitativ analys av skriftliga källor är tillförlitligheten god eftersom materialet kan kontrolleras och undersökningen även kan genomföras på nytt. Tillförlitligheten kan eventuellt skadas av forskarens koppling till informanterna. Informanterna i denna studie var till stor del mina egna studenter men alla texter har anonymiserats och undersökts utan tillgång till namnen för att inte påverka utfallet.

För att kunna ge exempel på konstruktionernas produktivitet i en svensk kontext undersöktes motsvarande konstruktioner i *Bloggmix* (Korp 2015). 500 exempel kontrollerades vilket inte är många med tanke på att en sökning på t.ex. ordet *samma* gav 806 058 träffar i korpusen. I undersökningens syfte ingick dock inte att kontrollera konstruktionernas produktivitet utan syftet gick ut på att undersöka om det är möjligt hitta konstruktioner utifrån inlärnarnas bestämdhetsbrott. En korpusundersökning föll därför utanför denna studie men för att öka tillförlitligheten i en framtida undersökning bör fler korpusar användas.

Ett problem med kvalitativ analys är att materialet ofta är litet och att resultatet därför inte är representativt. Det stämmer även för denna studie som med ett större antal informanter hade gett ett mer representativt resultat. I en större undersökning hade fler kategorier och konstruktioner varit möjliga att finna. Undersökningens resultat beträffande typ av bestämdhetsbrott och möjliga konstruktioner kan dock antas vara överförbart. Det är sannolikt att liknande bestämdhetsbrott skulle kunna fastställas i en annan undersökning. Bestämdhetsbrotten kan kopplas till mönster beskrivna i SAG vilket får anses vara svenskans mest utförliga grammatiska beskrivning.

4. Resultat

Resultatkapitlet presenteras utifrån undersökningens frågeställningar. I avsnitt 4.1 beskrivs de svårigheter med bestämdhet och de kategorier som analysen av texterna har gett och i avsnitt 4.2 ges exempel på de konstruktioner som är möjliga att utläsa ur kategorierna.

Kategorierna ger en möjlighet att få överblick över de svårigheter som informanterna i materialet har med bestämdhet. Alla exempel har analyserats i sin kontext, d.v.s. brotten mot bestämdhet är beroende av den kontext som informanten har producerat. Av platsskäl är det inte alltid möjligt att presentera hela den kontext som avgör valet av nominalfrasens bestämdhet men detta har i så fall förtydligats efter de exempel det gäller.

I materialet har sammanlagt 164 bestämdhetsrelaterade fel undersökts. Det totala antalet bestämdhetsfel är större i gruppen för slutprovet, i slutprovet har 101 exempel undersökts medan 63 exempel har undersökts i inträdesprovet.

4.1. Kategorisering av bestämdhetsrelaterade fel

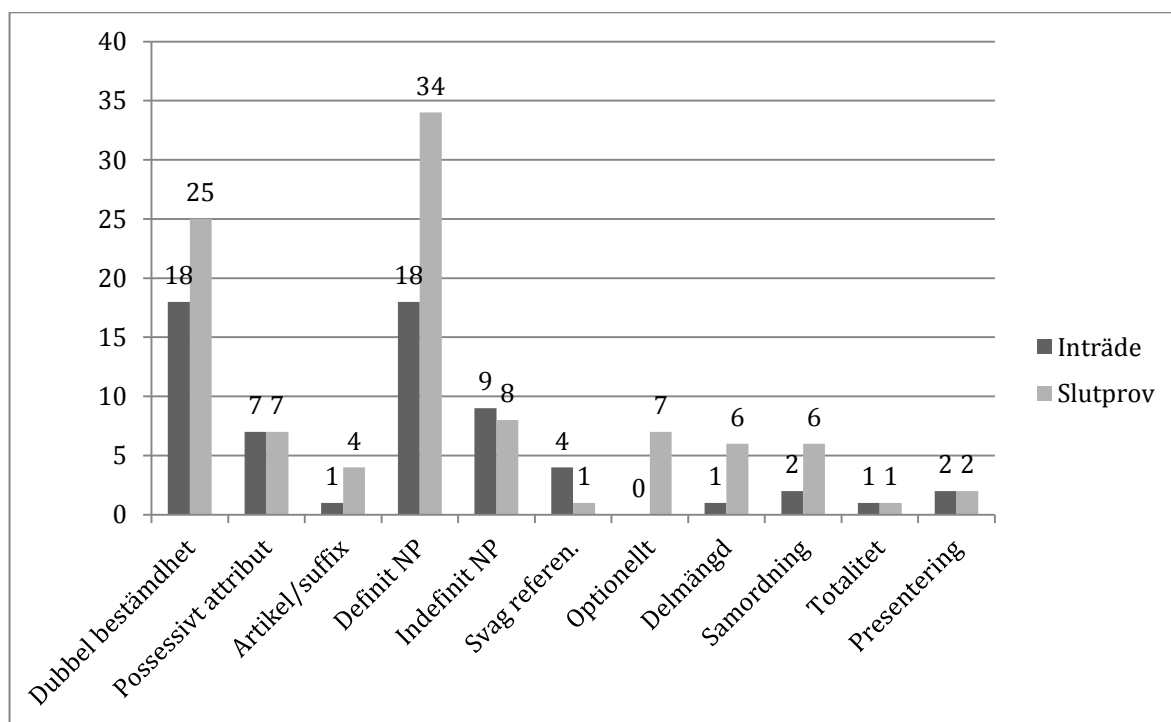
Materialet har delats upp i 11 kategorier som i sin tur har delats upp i underkategorier för att göra indelningen mer specificerad. För att ge en överblick över de olika kategorierna presenteras först en tabell över undersökningens kategorier (tabell 1). Till varje kategori presenteras ett typexempel från materialet för att exemplifiera kategorin. Endast bestämdhetsrelaterade fel markeras i exemplen. Kategorierna förklaras utförligare i nästa avsnitt, 4.1.1.

Tabell 1: Kategorier

Kategoribeteckning	Exempel	Totalt antal
1 Dubbel bestämdhet	det allra viktigaste anledning	43
2 Possessivt attribut	engelskas påverkan	14
3 Artikel/suffix	Och vi alla vet att det på samma gattan ligger den nyrenoverade Frölunda köpcentrum	5
4 Definit NP	På sommaren ser jag att de spelar fotboll i slottsskogen medan samtidigt andra människor ligger på grasmatta och njuter under solen	51
5 Indefinit NP	Om dem hade någon stället med en små bio, spelarna, musik, osv kanske dem vill inte har det så tråkigt och sluta att hålla på med dåliga grejer.	17
6 Svagt referentiell	Först var jag en invandrare i England, nu är jag den i Sverige	5
7 Optionellt	Sverige har minoritetsgrupper som pratar minoritetsspråket	7
8 Delmängd	FN visar att nästan hälften av världsspråk är utsatta att dö ut.	7
9 Samordning	Men hur kommer språk att påverkas av kultur och samhället?	9
10 Totalitet	Med språk försvinner också hela kultur med sina traditioner.	2
11 Presentering	Det finns stora företagen som bygger nya möjligheter av framtid, men svenskarna förlurar inte sina traditioner.	4

Kategoriernas storlek varierar men två kategorier, *dubbel bestämdhet* och *definit nominalfras* utmärker sig som de största kategorierna för båda undersökningsgrupperna. I figur 1 presenteras antalet fel i materialet fördelat på grupper och kategorier. Undersökningen är en kvalitativ studie och är inriktad på

vilken typ av bestämdhetsbrott som görs. Därför är skillnaden i antal mellan de två grupperna mindre intressant. Däremot kan konstateras att de olika kategorierna av bestämdhetsbrott finns i båda undersökningsgrupperna. Endast en kategori, *optionellt*, har bara exempel från en undersökningsgrupp.

Figur 1. Det sammanlagda antalet exempel i materialet

Varje kategori beskrivs och exemplifieras nedan. I exemplen har bestämdhetsbrotten markerats med fet stil. För att förtydliga vilka generella mönster som inläraren bryter mot beskrivs detta mönster tillsammans med varje kategori.

Kategoriseringen visar att en viss gruppering av kategorier efter struktur och betydelse är möjlig att göra. De första tre kategorierna, *dubbel bestämdhet*, *possessivt attribut* och *artikel/suffix*, har framför allt med nominalfrasens struktur att göra (avsnitt 4.1.1) och kategorierna 4–7, *definit*, *indefinit*, *svagt referentiell* och *optionellt*, kan kopplas samman med nominalfrasens betydelse (avsnitt 4.1.2). *Svagt referentiell* har även vissa strukturella drag och kan därför inte helt inordnas som en betydelsekategori. T.ex. förekommer nominalfraser som predikativ med svagt referentiell betydelse, vilket innebär att numerus måste stämma mellan predikativet

och predikationsbasen. Övriga kategorier, *delmängd*, *samordning*, *totalitet* och *presentering*, kan inte inordnas under någon av dessa grupperingar (avsnitt 4.1.3).

Kategorierna är bildade efter de normer som informanterna bryter mot och visar därmed vilka regler beträffande bestämdhet som inlärarna i undersökningen har svårigheter med. Inlärarna är på olika språklig nivå men har alla en språklig nivå motsvarande minst B2 på CEFR-skalan. De har använt läromedel där regler för bestämdhet presenteras och bör alltså ha kännedom om bestämdhet i svenskan. Trots detta finns det i materialet många exempel där bestämdhet har använts inkorrekt.

Kategoriseringen visar även att det i flera fall inte är möjligt att täcka in alla bestämdhetsbrott under en kategori utan att flera underkategorier är nödvändiga för att beskriva de specifika mönster som inlärarnas bestämdhetsbrott visar.

4.1.1. Kategorier med koppling till struktur

Den första kategorin, **dubbel bestämdhet**, innehåller främst brott där informanten inte har med bestämningssuffix (ex. 16), men här finns även exempel då framförställd artikel saknas (ex. 17). Exempel där ett demonstrativt pronomen ingår i nominalfrasen har också förts till kategorin (ex. 18). I dessa fall finns inte något framförställt adjektivattribut.

(16) Även om vi alla har våra egna språk, bakgrund, smak, religion etc. måste vi försöka lära känna, akceptera och respektera samma saker i **det nya hemland**.

(17) Exempelvis hebreiska är ett gammalt språk som är fortfarande **officiella språket** i Israel.

(18) Minoritetsspråk är på **det sätt** ett språk används av färre människor.

Mönster: Substantiv med framförställt attribut måste i definit form ha en fristående artikel och ett bestämningssuffix (SAG 3: 16, Ekerot 2011:149). Kategorin är den näst största i materialet och bekräftar att dubbel bestämdhet är en svårighet för informanterna. Kategorin kan med fördel uttryckas som en konstruktion (jfr 4.2.2).

Kategorin **possessivt attribut** har två undergrupper. Informanterna har använt en naken form i det possessiva attributet istället för en definit eller indefinit form (ex. 19) eller en definit form efter ett possessivt attribut (20).

(19) Språk är också väldigt viktigt för **människas identitet**.

(20) Därför ska jag gärna ta del i svenska traditioner – och fira **Finlands nationaldagen** i December

Mönster: (Ex. 19) En nominalfras i genitiv som står som possessivt attribut är definit och har oftast definit form men kan även vara indefinit, interrogativ eller relativ (SAG 3: 25). (Ex. 20) Efter ett possessivt attribut måste substantivet ha en obestämd form (SAG 3: 26).

Till den tredje kategorin, **artikel/suffix**, hör exempel då informanterna använder definit form men bryter mot generella mönster för hur formen ska användas. Antingen bör bestämmingsuffixet eller den fristående artikeln strykas. Här bryter informanterna mot mönster av typen *samma vecka, nästa gång*, d.v.s.. att substantiven efter vissa deskriptiva attribut måste stå i obestämd form (SAG 3: 20–22). Av de sammanlagt fem exemplen finns det fyra exempel där bestämmingsuffixet ska strykas (ex. 21–22) och ett fall då den fristående artikeln ska strykas (ex. 23).

(21) Alla vi människor har ett individuellt ansvar i **detta samhället**.

(22) Spanska och engelska ligger på **andra och tredje platsen** med nästan 400 miljoner talare.

(23) Därför kan vi också argumentera att det är bättre att alla talar **det samma språk?**

Tillsammans med ordningstal kan den framförställda artikeln och bestämmingsuffixet utelämnas. Detta gäller i synnerhet definitiva nominalfraser i singularis (SAG 3: 19). I vissa fall har vi kvar både artikel och suffix exempelvis *Den tredje platsen i tabellen innehavs av en nybörjare*. Exempel 22, *på andra och*

tredje plats, är också möjligt att tolka som lexikaliserat i likhet med uttryck som *första klass* (jfr SAG 3: 22). Mönster: Efter vissa deskriptiva attribut, exempelvis *samma*, *nästa* och ordningstal, står substantivet i obestämd form (SAG 3: 20–22, Ekerot 2011: 149).

4.1.2. *Kategorier med koppling till betydelse*

I kategorin **definit NP** har informanterna använt naken nominalfras i stället för en definit nominalfras. Här finns olika mönster att ta hänsyn till. När nominalfrasen refererar till ett tidigare nämnt fenomen är detta ett exempel på anaforisk referens och definit form används (ex. 24).

(24) Det jag menar med detta är att kultur och språk är tätt kopplade till människor. Så att när man pratar om minoritetsspråk bör man tänka på **minoritetsbefolkning**.

Vid deiktisk referens finns referenten inte direkt i texten men det går att utläsa ur situationen vilken referent som avses och definit form används. I (ex. 25) betecknar nominalfrasen *folkbokföring* något som är identifierbart i en svensk kontext och därför förväntas en definit nominalfras här. Om däremot själva fenomenet *folkbokföring* avses är naken nominalfras ett möjligt alternativ. Det finns även ett exempel med unik referens, d.v.s. referens till en företeelse som är känd av alla (ex. 26).

(25) **Folkbokföring** är en av dess faktorer.

(26) Nu blir **väder** bättre och jag cyklar ofta till mitt arbet, jag gillar att det finns cykelvägen överallt i Göteborg.

Mönster: Definit nominalfras refererar till något specifikt och avgränsat. Bestämtheten kan vara anaforisk, deiktisk eller unik (SAG 3: 155, Ekerot 2011: 154). I exempel (26) finns ytterligare ett bestämdhetsbrott: *det finns cykelvägen*. Detta exempel hör till kategori elva och förklaras där.

Kategorin **indefinit NP** innebär att en indefinit nominalfras borde ha valts och även här kan undergrupper urskiljas. I den första undergruppen har informanten valt naken form i stället för indefinit och alltså utelämnat en obestämd artikel (ex. 27). I samtliga exempel i undergruppen handlar det om räknebara substantiv vilket normalt sett kräver obestämd artikel (Ekerot 2011: 153).

(27) Om en tysk pojke brukar fira karneval i Köln i Tyskland och kommer nu till Sverige där man inte ha **sådan fest** kommer att bli förvanad och ledsen därför att det inte finns den här festen och han inte kan känner sig lite gran hemma.

I den andra undergruppen har informanterna valt en definit nominalfras i stället för en indefinit när en ny referent införs (ex. 28) och i den tredje gruppen har en definit form valts trots att det finns ett kvantitetsattribut i frasen (ex. 29).

(28) Säckert och vackert **området** full av många olika aktiviteter är viktigaste.

(29) Ungefär två av världens nära 7,000 språk försvinner **varje veckan**.

Mönster: Indefinit nominalfras används när ny information införs i en sats (SAG 3: 169, Ekerot 2011: 154). Efter kvantitetsattribut används indefinit form (SAG 3: 44).

Kategorin **svagt referentiell betydelse** innehåller exempel där informanterna har valt en indefinit eller en definit nominalfras i stället för en naken nominalfras. Svagt referentiell betydelse innebär att ingen specifik referent avses utan att det snarare är fråga om en klassificering. Det viktiga är inte referentens identitet utan fokus ligger på de egenskaper som referenten står för. I de flesta fall används naken nominalfras (SAG 3: 176).

I kategorin finns två underkategorier. Alla exempel förutom ett hör till den första underkategorin. Informanterna har använt obestämd artikel då det är frågan om predikativ med svagt referentiell betydelse (ex. 30).

(30) Först var jag **en invandrare** i England, nu är jag den i Sverige.

I den andra underkategorin finns endast ett exempel i hela materialet (ex. 31). I det här exemplet handlar det om en prepositionsfras med svagt referentiell betydelse men vanligt är även att nominalfrasen står som objekt, t.ex. *ha TV, jaga älg*. Ofta är det fråga om lexikaliserade förbindelser.

(31) Dessutom, kan de titta på **Tv:n** och lyssna på musik.

Mönster: I exempel då nominalfrasen används för att göra en klassificering av referenten används oftast naken nominalfras (ex. 30). Betydelsen är svagt referentiell (SAG 3: 176). När fokus ligger på de egenskaper som substantivet står för i stället för på dem enskilda referenten (ex. 31) används naken indefinit nominalfras (SAG 3: 178).

Nästa kategori har fått beteckningen **optionellt** eftersom det finns två möjliga korrekta alternativ för nominalfrasen men informanterna har valt ett felaktigt alternativ. I alla exempel utom ett har informanterna valt en definit nominalfras i stället för de korrekta alternativen naken eller indefinit. Detta är fallet i ex. (32) som är den första satsen i informantens text.

(32) Människor ser **språken** som två saker. För det första handlar **språken** om att kommunicera med andra människor. För det andra är **språken** ett sätt att skapa identitet.

Här införs en ny referent och därför blir en definit nominalfras felaktig. Det är inte heller fråga om syftning på några specifika språk senare i texten utan språk i allmänhet behandlas. Förutom en indefinit nominalfras, *Människor ser ett språk som två saker*, finns här även alternativet naken nominalfras, *Människor ser språk som två saker*.

I ett exempel har naken form valts i stället för de korrekta alternativen definit eller indefinit (ex. 33).

(33) Då det är naturligt att prata minoritetsspråk när man växer upp i **område** där språket används.

Här förväntas antingen en indefinit nominalfras eftersom ny information införs i texten. Även definit form möjlig eftersom en specificering av nominalfrasen följer.

4.1.3. *Övriga kategorier*

Kategorin **delmängd** innefattar nominalfraser som betecknar en del av en given mängd. Här har informanterna valt en naken nominalfras i stället för en definit (ex. 34).

(34) FN visar att nästan hälften av **världsspråk** är utsatta att dö ut.

Ett prepositionsattribut med *av* anger den mängd som hela nominalfrasens referent ingår i (partitivt attribut). Urvalsmängden är ofta självklar utifrån situationen och därför används normalt definit nominalfras (ex. 34). Alla exempel utom ett återfinns i slutprovets texter. Mönster: I ett partitivt attribut används normalt en definit nominalfras (SAG 3: 106).

Kategorin **samordning** innebär symmetribrott. Här har informanterna valt olika form i nominalfraser som samordnas med *och*. Samordningen har i alla exempel gjorts med en indefinit och en definit nominalfras (ex. 35).

(35) Sedan människor och **djuret** finns på vår jord har det varit folk med både olika kulturer och religioner, men det var väldigt ovanligt att folket lärde känna någon annans tradition och liv.

I **kategori totalitet** finns två exempel, ett i varje prov. I båda fallen är det fråga om att informanten har valt en obestämd form efter totalitetspronomenet *hela* (ex. 37).

(36) Hela **befolkning** kommer att känner sig som en familj där alla bara vill det bästa för sin medmänniska.

Mönster: Totalitetspronomen, *all, samtliga, hela, halva, båda*, konstrueras med definit nominalfras (SAG 3: 24)

Kategorin **presentering** innebär att informanterna har valt en definit eller en naken nominalfras i en presenteringskonstruktion (ex. 38).

(37) Alla språken har samma betydelse och utrymme i världen men jag tror att det finns **språken** som kan få hög status i framtiden.

Presenteringskonstruktion innebär att ett betydelseomt *det* placeras i fundamentet och det egentliga subjektet flyttas fram i satsen. På det här sättet följs principen att ny information bör komma sent i satsen. Eftersom konstruktionen innebär ny information används obestämd form på substantivet (Bolander 2012: 217–218). Vanliga verb i konstruktionen är *finnas, sitta, ligga, stå, hänga* och *komma* (Bolander 2012: 218). Mönster: Nominalfrasen i det egentliga subjektet har oftast en indefinit form (SAG 3: 137).

4.2. Konstruktioner i materialet

I följande avsnitt ges exempel på konstruktionsbeskrivningar utifrån undersökningens kategorier. Konstruktioner finns på alla nivåer i språket och kan ha olika grad av schematicitet. De delvis schematiska konstruktionerna fångas inte alltid av grammatiska regler vilket kan vara en förklaring till varför de vållar svårigheter för inlärare. De fyra första konstruktionerna som presenteras i avsnitt 4.2.1, *delmängd, samordning, hela Ndef och presentering*, är bildade utifrån kategorierna som beskrivs i 4.1.3 och kan beskrivas som delvis schematiska. De kan inte inordnas efter enbart strukturell eller betydelsemässig koppling till nominalfrasen och ingår inte heller i Ekerots fem val. Här bryter alltså inlärarna mot

mönster i målspråket som vanligtvis inte beskrivs av grammatiska regler i t.ex. läromedel och de kan därför vara lämpliga att beskriva som konstruktioner.

Kännetecknande för konstruktionerna som presenteras i avsnitt 4.2.2, är att de ofta finns beskrivna som grammatiska regler i läromedel. De kan delvis kopplas antingen till nominalfrasens struktur eller till nominalfrasens betydelse. Konstruktionerna är bildade utifrån kategorierna *svagt referentiell betydelse*, *dubbel bestämdhet* och *artikel/suffix*. Dessa kategorier är vanliga svårigheter för inlärare vilket delvis antalet bestämdhetsbrott i materialet visar men också det faktum att regler som beskriver dessa mönster ofta finns med i läromedel i svenska som andraspråk. Eftersom dessa mönster innebär svårigheter för inlärare finns det anledning att beskriva mönstret som en konstruktion för att på så sätt tydliggöra mönstret.

I beskrivningen har jag utgått från en förenklad version av en konstruktikonpost från Svenskt konstruktikon (2015). I figurerna visas exempel från undersökningens material och exempel från korpusen *Bloggmix* i *Korp* (2015). Korpusen *Bloggmix* bygger på ett urval av svenska bloggar och uppdateras regelbundet (Borin, Forsberg & Roxendal 2012). Sökningarna i *Bloggmix* ger exempel på konstruktionens produktivitet och är även ett sätt att visa eventuella felträffar.

I de fall där det har varit möjligt har undersökningens konstruktioner jämförts med konstruktioner i Svenskt konstruktikon. Svenskt konstruktikon är dock en rörlig resurs som ständigt utökas med nya konstruktioner. I resultatet redogörs för den jämförelse som var möjlig vid tidpunkten för resultatbeskrivningen, d.v.s. maj 2015.

4.2.1. Delmängd, samordning, hela Ndef och presentering

Konstruktionen **delmängd** har två schematiska led, ett kvantitativt attribut och en definit nominalfras, samt ett fast led i form av prepositionen *av*. Innehållet betecknar alltid en delmängd av något slag. Konstruktionen förutsätter att den definitiva nominalfrasen följer direkt efter prepositionen *av*.

Namn	Delmängd – <i>en del av livet, hälften av matcherna</i>
Definition	Konstruktionen betecknar en delmängd och består av ett [kvantitativt attribut], prepositionen [av] och följs direkt ett [substantiv i bestämd form]
Struktur	[NP _{av} N _{def}]
Exempel	Att saker och ting går fel är [[en del] _{attribut} [av] _{prep} [livet] _{N_{def}}].
<i>Bloggmix</i>	Han har missat mer än [[hälften] _{attribut} [av] _{prep} [matcherna] _{N_{def}}].
Exempel från undersökt L2-material	FN visar att nästan [hälften av världsspråk] är utsatta att dö ut. Å ena sidan språket är [en stor del av kultur].

Figur 2: Konstruktion delmängd

Konstruktionen visar en mall för att beskriva en delmängd men kan utarbetas ytterligare. I *Bloggmix* gjordes en sökning på *hälften av*. Den gav några felträffar vilket tyder på möjligheten att bilda ytterligare konstruktioner. Av de 500 exempel som undersöktes fanns 29 sökträffar där *hälften av* följdes av ett indefinit pronomen och ett substantiv i obestämd form i stället för i bestämd form (ex. 39).

(38) Nästan *hälften av alla frukter och grönsaker* som säljs i Europa [...]

Felträffarna visar att ytterligare konstruktionsbeskrivningar skulle kunna bildas genom en beskrivning av en struktur där ett indefinit pronomen ingår.

Konstruktionen **samordning** utgår från exempel i materialet där symmetribrott av nominalfraserna har skett. Inlärarna har alltså samordnat två olika typer av nominalfraser. Genom konstruktionsbeskrivningen tydliggörs det schematiska i samordningen; två lika satsled kombineras och samordnas med en samordnande konjunktion (figur 3). Vid samordning av nominalfraser sker samordningen mellan två definitiva, två infinita eller två nakna nominalfraser. Konstruktionen överensstämmer beträffande strukturbeskrivning och definition med konstruktionen *samordning* från Svenskt konstruktikon (2015).

Namn	Samordning – <i>kultur och samhälle</i>
Struktur	[XPKonjXP]
Definition	Två eller flera [satsled] _{XP} av liknande typ och funktion samordnas, typiskt med [konjunktion] _{Konj} . Vid uppräknings, när fler än två led samordnas, ersätts konjunktionen ofta av kommatecken, utom före det sista ledet i samordningen.
Exempel <i>Bloggmix</i>	Läs [...] i Aftonbladet om [[kulturen] _{XP} [och] _{Konj} [litteraturen] _{XP}] Man inte bara lämnar [[sin historia] _{XP} [och] _{Konj} [sin släkt] _{XP}]
Exempel från undersökt L2- material	Men hur kommer språk att påverkas av [kultur och samhället]?

Figur 3: Konstruktion samordning

Konstruktionen **hela Ndef** har bildats utifrån de exempel där inlärarna väljer en obestämd form av substantivet efter ett totalitetspronomen. Genom konstruktionen tydliggörs mönstret för hur pronomenet *hela* kombineras med ett substantiv i bestämd form.

Konstruktionen består av ett fast led i form av totalitetspronomenet *hela*. Den är delvis schematisk genom substantivet i bestämd form. Innehållet betecknar att hela enheten fokuseras (figur 5). Konstruktionen kan jämföras med konstruktionen *hela_NP_lång* (Svenskt konstruktikon 2015).

Namn	hela Ndef – <i>hela befolkningen</i>
Struktur	[<i>hela</i> Ndef]
Definition	Nominalfrasen har betydelsen 'allt av något' och konstrueras av ett totalitetspronomen [hela] och ett [substantiv i bestämd form].
Exempel <i>Bloggmix</i>	Historien slutar också med att [[hela] _{Pn} [befolkningen] _{Ndef}] lämnar staden åt sitt öde.
Exempel från undersökt L2- material	[Hela befolkning] kommer att känna sig som en familj där alla bara vill det bästa för sin medmänniska. Med språk försvinner också [hela kultur] med sina traditioner.

Figur 5: Konstruktion *hela Ndef*

Sökningen i *Bloggmix* gav några felträffar. Vid sökningen på pronomenet *hela* i *Bloggmix* fanns 19 exempel av 500 där *hela* inte följdes av en definit nominalfras. 18 av dessa följs av ett räkneord och har en betydelse som kan definieras som *så mycket som* (ex. 40). Dessa exempel representerar alltså en annan konstruktion som skulle vara möjlig att bilda utifrån mönstret med *hela*. Endast ytterligare ett avvikande exempel utan definit nominalfras (ex. 41) hittades, vilket därmed ger konstruktionen god tillförlitlighet.

(39) Man lekte med Tingsryd och vann med hela 9–3 i Dackehallen.

(40) Orka går med en klump i magen över hela jul och nyår.

Konstruktionen **presentering** innehåller ett formellt subjekt *det*, något av verben *finnas*, *sitta*, *ligga*, *stå*, *hänga* eller *komma* och en indefinit nominalfras som egentligt subjekt (figur 6). Innehållsmässigt innebär konstruktionen en introduktion av något nytt i satsen. Konstruktionen kan jämföras med konstruktionen *det står ligger eller finns en NP på plats* (Svenskt konstruktion 2015). I denna konstruktion ingår även ett rumsadverbial vilket skiljer den från konstruktionen nedan.

Namn	presentering– <i>det finns en tendens</i>
Struktur	[P _{nexpl} VNP _{indef}]
Definition	Konstruktionen presenterar ny information och består av ett formellt subjekt [det], ett [verb] av presenterande karaktär och en [indefinit nominalfras]. Verben <i>finnas/sitta/ligga/stå/hänga/komma</i> är vanliga presenteringsverb.
Exempel Bloggmix	En intressant nyhet är att [[det] _{P_{nexpl}} [finns] _{VP} [en hel rad bloggar att välja bland] _{NP_{indef}}
Exempel från undersökt L2-	Idag [finns det ökade tendens att lära sig engelska] på grund av globalisering.

material	
----------	--

Figur 6: Konstruktion presentering

Det finns flera olika presenteringskonstruktioner i svenskan och det skulle därför vara möjligt att göra fler konstruktionsbeskrivningar. Exempelvis kan nämnas presentering som identifierande predikativ, *det här är min bror* (SAG 1:212). Återigen kan konstateras att det är möjligt att bilda fler konstruktioner än vad undersökningens material har visat.

4.2.2. Konstruktioner med utgångspunkt i kategorierna svagt referentiell betydelse, dubbel bestämdhet och artikel/suffix

Utgångspunkten för konstruktionen **naken NP som predikativ** är mönster som predikativet *att bli medborgare*. I dessa predikativ används en naken nominalfras om betydelsen är klassificerande. Detta är ett vanligt problemfall för inlärare av svenska (Ekerot 2011: 162). Genom en konstruktion med en schematisk uppställning kan användningen tydliggöras. Konstruktionen innehåller två schematiska led, kopulaverben *vara/bli*, och en naken nominalfras med klassificerande betydelse (figur 7).

Namn	naken NP som predikativ – <i>bli medborgare</i>
Struktur	[VkopulaNPnaken]
Definition	Konstruktionen består av ett [kopulaverb], vanligtvis <i>bli</i> eller <i>vara</i> och en [naken nominalfras] med klassificerande betydelse.
Exempel Bloggmix	Den 42-årige journalisten Dawit Isaak [[är] _{kopula} [medborgare] _{NPnaken}] i både Sverige och Eritrea.
Exempel från undersökt L2- material	Vad är mitt identitet, och vad betyder det att [bli en medborgare] i samhället i Sverige? Först [var jag en invandrare] i England, nu är jag den i Sverige

Figur 7: Naken NP som predikativ

Även nästa konstruktion, **naken NP som objekt eller rektion** (figur 8), är en vanlig svårighet för inlärare. Detta är en konstruktion som finns med i läromedel som *Form i fokus* och *Rivstart B1+B2* men då med förklaringen ”allmän betydelse” (Fast & Kannermark 1998: 15) eller ”generell betydelse” (Levy Scherrer & Lindemalm 2008: 233). Konstruktionen består av tre schematiska led, ett verb, en preposition och en naken nominalfras. Konstruktionen förekommer även utan preposition. Betydelsen är svagt referentiell och utmärks av att den kategori som nominalfrasen uttrycker står i fokus, inte den enskilda referenten. Skillnaden blir tydlig vid jämförelse mellan exemplet i *Bloggmix* och det avvikande exemplet från L2-texten. I det avvikande exemplet signalerar den bestämda formen att det rör sig om TV-apparaten, vilket blir fel i kontexten, medan i exemplet från *Bloggmix* visar den nakna nominalfrasen att det handlar om fenomenet *tv-tittande*. Konstruktionen utmärks även av ett framförställt attribut inte får förekomma eftersom vi då måste använda en indefinit nominalfras (ex. 42).

(41) Karin har köpt hus – Karin har köpt ett litet hus.

Namn	naken NP som objekt eller rektion – <i>titta på tv, gå på bio, köpa bil</i>
Struktur	[V(P)NPnaken]
Definition	Konstruktionen innebär en syftning på den kategori som nominalfrasen uttrycker. Den består av ett [verb] och en [prepositionsfras] med en [naken NP] utan framförställt attribut.
Exempel Bloggmix	Men hur mycket roligare skulle det inte vara att diska och [[titta] _V [på] _P [tv] _{NPnaken}] i röda fluff-skor?
Exempel från undersökt L2- material	Dessutom, kan de [titta på Tv:n] och lyssna på musik.

Figur 8: Naken NP som objekt eller rektion

Konstruktionen **NP_definit.modifierad** finns beskriven i ett Svenskt konstruktikon (2015). Den beskriver mönstret dubbel bestämdhet som är den näst största kategorin

i materialet. Dubbel bestämdhet vållar inlärare svårigheter, trots att det till synes finns klara regler för hur detta fungerar. Dubbel bestämdhet beskrivs i såväl SAG som i läromedel i svenska som andraspråk men inlärare har ändå svårigheter med detta och därför kan en konstruktion förtydliga det schematiska mönstret. Konstruktionen i denna studie består av tre schematiska led med definit betydelse (figur 9). Den har samma namn och strukturskiss som konstruktionen i Svenskt konstruktion (2015) men en utökad beskrivning av definitionen.

Namn	NP_definit.modifierad – <i>det nya hemlandet</i>
Struktur	[<i>Det</i> _{def} <i>Attr</i> _{def} <i>N</i> _{def}]
Definition	Du vet vilken jag menar. Vid konstruktion med framförställt attribut markeras definit syftning med såväl framförställd bestämd artikel som bestämd form på attribut och huvudord.
Exempel Bloggmix	Till slut blir Frankrike [[<i>det</i>] _{def} [<i>nya</i>] _{Attrdef} [<i>hemlandet</i>] _{Ndef}], men inte heller där hör hon hemma.
Exempel från undersökt L2-material	Även om vi alla har våra egna språk, bakgrund, smak, religion etc. måste vi försöka lära känna, acceptera och respektera samma saker i [det nya hemland.]

Figur 9: *NP_definit.modifierad*

Även konstruktionen **NP som namn** har bildats utifrån kategorin *dubbel bestämdhet*. Konstruktionen består av två schematiska led i form av ett definit adjektivattribut och ett substantiv i bestämd form. Den skiljer sig från den förra konstruktionen, *NP_definit.modifierad*, genom att den inte föregås av någon definit artikel. Konstruktionen är ett egennamn och har därmed en definit betydelse. I undersökningens material finns endast exempel då informanterna har använt konstruktionen korrekt och därför ges nedan ett korrekt exempel från materialet. Även om det inte finns något bestämdhetsbrott i undersökningens material kan konstruktionen ändå motiveras genom att detta är ett specifikt mönster som måste läras in separat. Konstruktionen kan jämföras med *NP_definit.namn* i Svenskt

konstruktion (2015). Konstruktionens namn är här något annorlunda och kan motiveras med att *NP som namn* blir ett mer genomskinligt namn för inlärare.

Namn	NP som namn – <i>svenska folket, Vita huset, Gamla stan</i>
Struktur	[Attr _{def} N _{def}]
Definition	Konstruktionen är en definit nominalfras. Den fungerar som ett egennamn och innehåller ett [substantiv i bestämd form] som föregås av ett [definit adjektivattribut] utan någon definit artikel.
Exempel Bloggmix	Företag, organisationer, och inte minst [[svenska] _{Attrdef} [folket] _{Ndef}] har ställt upp. Ikväll har vi spenderat några timmar i [[gamla] _{Attrdef} [stan] _{Ndef}].
Korrekt exempel i L2- texten	Många år hade [svenska folket] utvecklat sina traditioner, firade högtider på sitt speciellt sätt och det troligen betydde mycket för dem.

Figur 10: *NP som namn*

I kategorin **artikel/suffix** finns flera specifika mönster som kan beskrivas i en konstruktion. Nedan exemplifieras konstruktionen *samma_substantiv* som har ett fast led bestående av pronomenet *samma* och ett schematiskt led bestående av ett substantiv i obestämd form (figur 11). Konstruktionen kan varieras genom att byta ut det fasta ledet mot *nästa*, *följande*, *föregående* eller *denna/detta/dessa*. Strukturen blir densamma men definitionen måste skrivas om.

Namn	samma_substantiv – <i>samma språk</i>
Struktur	[<i>samma</i> N _{indef}]
Definition	Konstruktionen innehåller en jämförelse där det fasta ledet [<i>samma</i>] i kombination med [ett substantiv i obestämd form] ger betydelsen samma egenskaper som något tidigare nämnt.
Exempel Bloggmix	Här valde jag [[<i>samma</i>] _{samma} [bild] _{Nindef}] fyra gånger, sparade och öppnade i Instagram.

Exempel från undersökt L2-material	Därför kan vi också argumentera att det är bättre att alla talar [det samma språk]?
------------------------------------	--

Figur 11: Konstruktion *samma_substantiv*

4.3. Sammanfattning av resultaten

Sammanfattningsvis redogör resultatavsnittet i 4.1 för vilka svårigheter med bestämdhet som har hittats i materialet. Genom analys av form och betydelse i bestämdhetsbrotten har 11 kategorier, *dubbel bestämdhet*, *possessivt attribut*, *artikel/suffix*, *definit NP*, *indefinit NP*, *svagt referentiellt*, *optionellt*, *delmängd*, *samordning*, *totalitet* och *presentering*, formats. Kategorierna visar att bestämdhet är beroende av både form och betydelse och att detta samspel innebär svårigheter för informanterna i materialet. Resultatet visar även att kategorierna innehåller ett antal idiosynkratiska mönster som måste läras in var för sig.

I 4.2 presenteras några exempel på konstruktionsbeskrivningar utifrån undersökningens kategorier. Konstruktionerna visar en möjlighet att beskriva mönster i språket som inte finns med i grammatiska beskrivningar och som därför behöver tydliggöras för inlärare. De har sin utgångspunkt i de bestämdhetsbrott som inlärarna i materialet har svårigheter med och kan därför vara ett verktyg för just dessa typer av svårigheter.

Några av konstruktionsbeskrivningarna utgår även från bestämdhetsbrott som vanligen finns beskrivna i t.ex. läromedel och visar därmed att konstruktionsbeskrivningar även kan göras till dessa typer av mönster. I konstruktionsbeskrivningarna ingår både struktur och betydelse, vilket blir fördelaktigt för beskrivningen av samspelet mellan struktur och betydelse inom bestämdhet. I följande kapitel diskuteras resultaten utifrån undersökningens forskningsfrågor och syfte.

5. Diskussion

Studiens syfte är att utifrån ett konstruktionsgrammatiskt perspektiv undersöka vilka typer av bestämdhetsbrott som går att hitta hos några inlärare av svenska som andraspråk. Kategoriseringen visar vilka svårigheter som finns för inlärarna i materialet och pekar därmed på de behov som finns för att utveckla en korrekt användning av bestämdhet. Genom kategoriseringen beskrivs mönster som delvis finns i grammatiska beskrivningar men också mönster som inte passar in. Detta tyder på att de grammatiska regler som inlärarna i materialet har kommit i kontakt med inte räcker till för alla typer av bestämdhetsbrott.

Bestämdhet innefattar struktur och betydelse men också samspelet mellan dem. Det är ett komplext område för inlärare att förstå och strategier behövs för att underlätta användningen. Några av de konstruktioner som beskrivs i resultatdelen har sin utgångspunkt i ett mer specifikt mönster. Andra, t.ex. konstruktionen som innebär dubbel bestämdhet, *NP_definit.modifierad*, är ett exempel på att även regler som finns i grammatikor kan beskrivas som konstruktioner. Exemplet visar att det är möjligt att se även mer generella strukturer i språket som konstruktioner.

Genom att utgå från hur mönster i språket används och beskriva dessa i konstruktioner får vi ett omvänt perspektiv i motsats till stora generella regler som ska täcka mycket. Eftersom förstaspråkstalaras svenska i högre grad utgörs av konventionaliserade mönster kan detta vara en strategi för andraspråkstalare för att nå ett mer målspråksenligt språk.

I avsnitt 5.1 och 5.2 diskuteras undersökningens forskningsfrågor: Vilka svårigheter med bestämdhet har undersökningens informanter? Vilka konstruktionsmönster kan man urskilja med utgångspunkt i informanternas bestämdhetsbrott? Kapitlet avslutas med pedagogiska implikationer i avsnitt 5.3 och förslag till framtida forskning i avsnitt 5.4.

5.1. Svårigheter med bestämdhet hos L2-talarna i undersökningen

Alla inlärare måste hantera bestämdhet eftersom det är en obligatorisk kategori i svenskan (Källström 2012: 57). Studien bekräftar detta genom att visa att

bestämmdhetsbrotten finns såväl hos tidiga inlärare i inträdesprovet som hos de inlärare som har skrivit slutprovet och som befinner sig på en högre språklig nivå. Bestämmdhetsbrotten fördelar sig till relativt jämnt mellan de två grupperna. Eftersom detta främst är en kvalitativ studie är antalet bestämmdhetsbrott i de olika kategorierna mindre intressant men jag kan ändå konstatera att två kategorier utmärker sig med fler exempel än övriga; kategorin *dubbel bestämdhet* och kategorin *definit NP*. Dubbel bestämdhet är en kategori som nära kan kopplas samman med nominalfrasens struktur medan kategorin *definit NP* till stor del handlar om betydelse.

Genom undersökningen har elva olika kategorier bildats, vilka visar de svårigheter som informanterna i materialet har med bestämdhet. Naturligtvis är detta inte alla möjliga svårigheter med bestämdhet som inlärare generellt kan ha utan resultatet visar endast de svårigheter som informanterna i materialet har. De elva kategorierna kan inte fullständigt beskriva bestämmdhetsbrotten utan en mer specificerad kategorisering har gjorts för att täcka alla bestämmdhetsbrotten i materialet. De flesta av kategorierna består därför av ett par underkategorier.

De tre första kategorierna innehåller exempel som delvis kan förklaras utifrån strukturella beskrivningar i grammatikor som t.ex. SAG, Ekerot eller läromedel i svenska som andraspråk. Det innebär att detta är mönster som inlärarna med största sannolikhet har stött på under sin språkinläring och i undervisningen. Orsaken till varför informanterna gör bestämmdhetsbrott behöver dock inte nödvändigtvis bero på att de inte har förstått reglerna utan på att det finns mönster som inte passar in i dessa regler. De olika underkategorierna visar att den grammatiska beskrivningen innehåller andra mönster som måste klargöras för att en andraspråkstalare ska kunna använda bestämdhet korrekt. Detta tyder alltså på att stora generella beskrivningar inte är tillräckliga utan att mer specifika beskrivningar behövs. Detta stöds även av Ekerots förklaring till varför t.ex. *dubbel bestämdhet* inte finns med i beskrivningen av de fem valen. ”Reglerna för dubbel bestämdhet måste i ganska hög grad läras in en och en, bitvis som en rent lexikal kunskap: *den här* medför dubbel bestämdhet, medan *denne* inte gör det” (Ekerot 2011:149).

Ekerot tycks här hellre vilja förklara dubbel bestämdhet som en lexikal svårighet i stället för en grammatisk. Citatet uttrycker ett perspektiv på dubbel bestämdhet där generella regler inte är tillräckliga och en mer specifik beskrivning behövs. Samtidigt visar citat ett förhållningssätt till en traditionell uppdelning av språket. Om något inte passar in i grammatiska regler så måste det förklaras lexikalt. Här finns därför inget utrymme för det som finns mellan grammatiska regler och lexikala beskrivningar.

De flesta exemplen i undersökningen finns i kategorin *definit NP* där informanterna använder naken nominalfras i stället för en definit. Resultatet visar att referentialitet är en svårighet och att inlärarna i många fall undviker eller missar att markera definitiva former. Kategorin kan kopplas till Ekerots andra val; valet mellan artikellöshet eller artikel, till Ekerots tredje val; valet mellan bestämd och obestämd artikel samt till SAG:s beskrivning av definit betydelse, d.v.s.. att definit betydelse innebär att referenten är känd och kan identifieras i texten eller i den deiktiska ramen (SAG 1:160). Valet mellan att använda bestämd eller obestämd form handlar alltså om att kunna avgöra vem eller vad referenten syftar på. För svensktalande blir detta en fråga som Staffan Hellberg sammanfattar med att bestämd form innebär att mottagaren vet vad talaren eller skribenten menar (1987:34) men för en andraspråkstalare är detta ingen självklar förklaring. Om man som inlärare inte kan uppfatta vem eller vad referenten syftar på hjälper inte förklaringen. Det inte heller säkert att en inlärare förstår innebörden av att något är känt och det är inte självklart att det som för en svensktalande är identifierbart i kontexten också är det för en andraspråkstalare. Svårigheterna med artikel kan naturligtvis även bero på ovana att markera bestämdhet morfologiskt. Att markera bestämdhet genom ett bestämningssuffix är ovanligt i världens språk vilket kan vara en förklaring till att så många informanter i undersökningen undviker att markera bestämdhet (Philipsson 2013:126). Det finns alltså svårigheter både med struktur och betydelse vilket leder till ett behov av andra förklaringar för att kunna använda bestämd och obestämd form kopplat till referentialitet korrekt.

Resultatet visar att bestämdhetsbrotten som förekommer till viss del kan indelas efter mer strukturella eller mer betydelsemässiga drag. Gränsen dem

emellan är dock inte entydig utan såväl struktur som betydelse ingår i varje kategori. Betydelse och struktur samspelar följligen med varandra (Bolander 2012: 116). I SAG beskrivs bestämdhet bl.a. utifrån struktur och betydelse. Det är en deskriptiv redogörelse för svenskan och ger en viktig utgångspunkt för att förstå bestämdhet. Inlärare av svenska som andraspråk möter dock grammatiska regler främst i läromedel och naturligtvis i undervisningen.

I de läromedel som har beskrivits i denna studie används inte en indelning efter struktur och betydelse. I läromedlen står i stället användningen av bestämdhet kopplat till struktur i fokus och betydelse uttrycks implicit (Levy Scherrer & Lindemalm 2008: 233, Fasth & Kannermark 1998: 16). Genom utgångspunkten i användningen finns dock i läromedlens förklaringar ansatser till en konstruktionsgrammatisk beskrivning. Detta kommer till uttryck genom att läromedlen försöker förena både struktur och betydelse genom att presentera mönster för hur bestämdhet används. Till skillnad från SAG som ska ge en komplett beskrivning av bestämdhet vill läromedlen ge läsaren enkla och användbara beskrivningar. Fokus ligger därmed på att ge inlärarna mönster för hur bestämdhet används. Detta visar att det finns ett behov av att beskriva bestämdhet i större enheter för att kunna tydliggöra de mönster som finns i språket. Ett sätt att beskriva större enheter i språket är att använda sig av konstruktioner.

Bestämdhetsbrotten i materialet visar en stor variation av brott och även att bestämdhet är något som inlärare på olika språkliga nivåer har svårigheter med. Resultatet pekar på ett behov av strategier för att kunna använda bestämdhet på ett sätt som överensstämmer med målspråket. Resultatet visar även att bestämdhetsbrotten inte alltid entydigt kan kategoriseras som struktur- eller betydelsebrott utan att inlärarnas svårigheter gäller båda dessa områden.

Ett sätt att fånga både struktur och innehåll är att beskriva dessa mönster i konstruktioner på det sätt som görs inom Svenskt konstruktikon och som även har gjorts i denna undersökning. I följande avsnitt diskuteras konstruktionerna.

5.2. Konstruktionsbeskrivningar med utgångspunkt i informanternas bestämdhetsbrott

För inlärare är ofta målet att nå ett andraspråk som ligger så nära målspråket som möjligt. Lena Ekberg (2013: 272) visar att något som utmärker förstaspråkstalaras svenska är att de använder en större mängd konventionaliserade uttryck än andraspråkstalare. Förstaspråkstalare har alltså, antagligen ofta omedvetet, lärt in färdiga mönster i sitt språk. Andraspråkstalare måste lära sig att hitta dessa mönster för att kunna få ett andraspråk så likt målspråket som möjligt. Det finns därför ett behov av strategier som underlättar inläringen av sådana mönster i språket.

Konstruktioner kan ses som ett slags mönster som baseras på användning och som utmärks av att det är mönster som återupprepas. Inom konstruktionsgrammatiken ser man språksystemet som ett nätverk av just konstruktioner. Konstruktioner finns på alla nivåer och är snarare norm än undantag (Lyngfelt & Wide 2014). De kan vara allt från helt schematiska till lexikalt fyllda men också kombinera drag från båda ytterligheter och exempelvis innehålla både schematiska drag och fasta lexikala enheter.

Genom kategoriseringen av inlärnarnas bestämdhetsbrott visar undersökningen vilka typer av mönster som går att urskilja i materialet. Utifrån dessa mönster har sedan konstruktioner bildats med utgångspunkt i de svårigheter som inlärnarna har. Bestämdhetsbrotten visar det som är problematiskt med bestämdhet och visar därmed också var det finns behov för ytterligare strategier än det som grammatiska regler kan ge. Konstruktionerna blir en möjlig strategi för att komma åt bestämdhetsbrottet genom att man schematiskt med hjälp av en strukturskiss och en definition kan beskriva ett specifikt mönster. Strukturskissen och definitionen ger tillsammans en explicit förklaring till konstruktionen och kan på så sätt användas som inlärarstrategi.

Konstruktionerna som undersökningen har fastställt är av olika karaktär. De första fyra som redovisas är bildade utifrån de kategorier som inte finns med i Ekerots fem val och inte heller alltid som regler i läromedel. Två av konstruktionerna kan jämföras med redan befintliga konstruktioner i Svenskt

konstruktikon. Det gäller konstruktionerna *samordning* och *presentering*. Det finns dock skillnader mellan konstruktionerna i Svenskt konstruktikon och konstruktionerna i denna studie vilket bl.a. beror på att bestämdhet fokuseras i studien.

De konstruktioner i Svenskt konstruktikon som man har bedömt som särskilt relevanta för inläringen av svenska som andraspråk har fått beteckningen *inlärningsfokus* (Prentice et al. 2015). Svenskt konstruktikons konstruktion *samordning* har inte *inlärningsfokus* markerat i konstruktikonposten. I denna studie finns nio exempel på bestämdhetsbrott gällande *samordning* vilket visar att det finns anledning för inlärare att uppmärksamma konstruktionen. Konstruktionen i denna studie fokuserar på *samordning* av nominalfraser och vill särskilt betona att *samordning* sker mellan nominalfraser av samma slag t.ex. en definit nominalfras med en annan definit nominalfras. Bestämhetsbrotten i materialet visar att denna typ av *samordning* inte är självklar för inlärarna. Konstruktionen kan därför vara ett verktyg för att kunna använda bestämdhet i samband med *samordning* på ett korrekt sätt.

I Svenskt konstruktikon har konstruktionen *presentering* namnet *det_står_ligger_eller_finns_en_NP_på_plats* och som namnet tydligt visar finns i konstruktionen även ett rumsadverbial med. Bland de exempel som ligger till grund för konstruktionen *presentering* i denna undersökning finns endast ett rumsadverbial bland fyra exempel. Det kan därför vara befogat med ytterligare en konstruktion med fokus på bestämdhet där den indefinita nominalfrasen betonas. Detta är dessutom en av flera möjliga presenteringskonstruktioner i svenskan vilket betyder att ytterligare beskrivningar skulle vara möjliga att utveckla.

Konstruktionen *hela Ndef*, där totalitetspronomenet *hela* kombineras med ett substantiv i bestämd form, visade sig vid jämförelse med *Bloggmix* även innehålla indefinita nominalfraser. Trots detta kan konstateras att *hela* i kombination med ett substantiv i bestämd form är det vanligaste och därför en konstruktion som kan motiveras för inlärare. Resultatet tyder på att en annan konstruktion skulle vara möjlig att bilda, d.v.s. *hela* tillsammans med ett

räkneord och betydelsen *så mycket som*. Detta har inte undersökts i detalj i denna studie men visar möjligheten att bilda konstruktioner och pekar liksom flera av exemplen framåt på ytterligare undersökningar.

Konstruktionerna bildade från kategorierna *dubbel bestämdhet*, *artikel/suffix* och *svagt referentiell betydelse* utmärks av att de är exempel på mönster som vanligen beskrivs i läromedel som t.ex. *Form i fokus del C* och i *Rivstart B1+B2*. Dessa mönster innebär ofta svårigheter för inlärare och konstruktionsbeskrivningarna kan därför tydliggöra mönstret. En del av dessa mönster kan beskrivas med grammatiska regler medan andra är för specifika för att passa in i grammatiska beskrivningar och listas därför som undantag till regeln.

Detta är fallet med beskrivningen av Ekerots andra val, d.v.s. valet mellan artikellöshet och bestämd/obestämd artikel (Ekerot 2011: 152). Till beskrivningen följer flera undantag bl.a. att vi använder naken nominalfras vid klassificerande predikativ och i verbfraser av typen *vara på sammanträde* (Ekerot 2011: 153). Dessa två sistnämnda mönster är i denna studie i stället beskrivna i två olika konstruktioner; *Naken NP som predikativ* och *Naken NP som objekt eller rektion*. Konstruktionerna blir en möjlighet att vända på perspektivet. I stället för ett perspektiv från ovan som försöker täcka in så mycket som möjligt kommer perspektivet underifrån och utgår från hur vi använder mönster i språket. Det är också detta som Goard (2012) gör i sin undersökning (jfr 2.3).

5.3. Pedagogiska implikationer

Vid första anblicken verkar konstruktioner komplicerade och svåra att använda. Konstruktikonposterna är skrivna för forskare och lärare i första hand och är inte nödvändigtvis genomskinliga för inlärare bl.a. på grund av den grammatiska terminologi som används. Frågan hur man ska förhålla sig till grammatisk terminologi är en viktig fråga att ta ställning till. Redan idag arbetar lärare med konstruktioner utan att vara medvetna om detta. Man konstruerar förklaringar som ska underlätta för eleverna att kunna använda mönster i språket. Exempelvis

förklaras gärna tidsprepositioner med frågor och svar; svaret på frågan *hur länge* ger preposition *i* men om det finns en negation i satsen måste vi använda *på*. I Svenskt konstruktikon finns två konstruktioner som motsvarar denna förklaring (ex. 43–44).

(42) oavgränsad_aktion.i -Arbetet har pågått i flera år

(43) tidsangivelse.polaritet – Jag har inte träffat henne på jättelänge

(Svenskt konstruktikon 2015)

För inlärare på lägre språklig nivå blir konstruktionen troligen svår att förstå men som en vidareutveckling på den enklare förklaringen kan konstruktionen tydligare visa mönstrets variation och räckvidd. Grammatisk terminologi kan orsaka svårigheter men är samtidigt ett redskap för att tala om språket. Metaspråket vidareutvecklar ordförrådet och samtidigt inlärarnas kunskaper, vilket gör att det kan vara en fördel att använda ett metaspråk anpassat till inlärarnas nivå.

I all språkinläring är kontexten viktig och här finns vinster med ett konstruktionsgrammatiskt perspektiv. Konstruktioner hör hemma i kontext och måste sättas i samband med övrigt innehåll i undervisningen. Konstruktioner kan knappast presenteras separat utan en undervisning där konstruktioner blir ett återkommande inslag är att föredra.

Prentice et al (2015) menar att elevernas egna analyser av konstruktioner kan vara en utgångspunkt i undervisningen. Att interaktion främjar förståelsen är välkänt och därför kan säkert diskussioner elever emellan om konstruktioner vara ett fruktbart sätt att närma sig dessa. Detta måste naturligtvis följas upp av explicit undervisning för att nå alla inlärare i en grupp. Först med tydliga förklaringar blir konstruktioner till en användbar strategi för alla.

En svårighet med konstruktioner i undervisningen är den mångfald av konstruktioner som finns i språket. Resultatet i denna studie visar att bildandet av en konstruktion öppnar upp för ytterligare konstruktioner. Det finns alltså en svårighet i att bilda konstruktioner som både är enkla och precisa. Tiden är mycket begränsad i undervisningen idag och därför kan nog mångfalden verka avskräckande. En möjlighet är naturligtvis att ge inlärare verktyg så att de själva kan hitta konstruktioner i språket och på så sätt göra dem medvetna om hur konstruktioner

fungerar. Explicita frågor beträffande struktur och betydelse som t.ex. Lionel Wees förslag är ett sätt att nå detta (Wee 2007:29).

Konstruktioner finns på alla nivåer i språket. Utmaningen för konstruktioner i andraspråksundervisningen ligger i att hitta konstruktioner som passar på olika nivåer i språkundervisningen och som kan förklaras på ett enkelt sätt så att lärare och inlärare kan se dem som strategier i språkinläringen.

5.4. Förslag till framtida forskning

Resultatet visar att bestämdhet utgör en svårighet på många olika nivåer för andraspråkstalare. Materialet i denna undersökning är begränsat och för att kunna täcka fler av de svårigheter som finns för inlärare beträffande bestämdhet bör ett större material undersökas. Därigenom skulle fler kategorier vara möjliga att finna och därmed även ytterligare konstruktionsbeskrivningar kunna göras.

Resultatet visar att det är möjligt att göra konstruktionsbeskrivningar utifrån bestämdhetsbrotten som inlärarna i materialet gör. Det finns naturligtvis många fler områden än bestämdhet som utgör svårigheter för inlärare. I framtida studier skulle det därför vara intressanta att undersöka andra områden i språket, såväl grammatiska som lexikala, för att kunna göra fler konstruktionsbeskrivningar utifrån inlärarsvårigheter.

För framtida forskning kan det även vara intressant att undersöka hur konstruktionsgrammatik kan omsättas i andraspråksundervisningen. Användningen av konstruktioner kan vara en möjlig strategi för inlärare att kunna använda bestämdhet på ett målspråksenligt sätt. Fler studier är dock nödvändiga för att utprova metoder för undervisningen. Även här är naturligtvis fler områden än bestämdhet intressanta.

6. Litteraturförteckning

- Antagning.se <<https://www.antagning.se/se/start>>. Hämtat 2015-04-12.
- Ballardini, Kerstin, Sune Stjärnlöf & Åke Viberg 1986. *Svensk grammatik på svenska*. Stockholm: Natur och kultur.
- Bolander, Maria 2012. *Funktionell svensk grammatik*. Stockholm: Liber.
- Borin, Lars, Markus Forsberg, Leif-Jöran Olsson & Jonatan Uppström 2012. The open lexical infrastructure of Språkbanken. I: *Proceedings of LREC 2012*, s. 3598–3602. Istanbul: ELRA.
- Borin, Lars, Markus Forsberg & Johan Roxendal 2012. Korp – the corpus infrastructure of Språkbanken. I: *Proceedings of LREC 2012*, s. 474–478. Istanbul: ELRA.
- Denscombe, Martyn 2011. *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Ekberg, Lena 2013. Grammatik och lexikon i svenska som andraspråk på nästan infödd nivå. I: Hyltenstam, Kenneth & Inger Lindberg (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*, s. 259–279. Lund: Studentlitteratur.
- Ekerot, Lars-Johan 2011. *Ordföljd, tempus, bestämdhet. Föreläsningar om svenska som andraspråk*. Malmö: Gleerups.
- Fasth, Cecilia & Anita Kannermark 1998. *Form i fokus. Övningsbok i svensk grammatik. Del C*. Lund: Folkuniversitetets förlag.
- Goard, Jeremy J. 2012. Constructions and the calculation of definiteness. Handout. Seventh International Conference on Construction Grammar at Hankuk University of Foreign Studies in Seoul, Korea.
- Goldberg, Adele E. 2013. Constructionist approaches. I: Hoffmann, Thomas & Graeme Trousdale (eds.), *The Oxford Handbook of Construction Grammar*, s. 17. Oxford & New York: Oxford University Press.
- Haspelmath, Martin 1998. How young is Standard Average European? *Language Sciences*, 20:271–287.

- Hellberg, Staffan 1987. Bestämd form: du vet vilken jag menar. I: Teleman, Ulf (red.), *Grammatik på villovägar*. (skrifter utgivna av Svenska språknämnden 73.), s. 33–38. Stockholm: Svenska språknämnden & Esselte studium.
- Korp. Språkbanken, Institutionen för svenska språket. Göteborgs universitet.
<<http://spraakbanken.gu.se/korp/>>. Hämtat april–maj 2015.
- Källström, Roger 2012. *Svenska i kontrast. Tvärspråkliga perspektiv på svensk grammatik*. Lund: Studentlitteratur.
- Lagerholm, Per 2010. *Språkvetenskapliga uppsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Levy Scherrer, Paula & Karl Lindemalm 2008. *Rivstart B1 + B2. Svenska som främmande språk. Textbok*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Loenheim, Lisa, Benjamin Lyngfelt, Joel Olofsson, Julia Prentice & Sofia Tingsell (under utgivning). Constructicography meets (second) language education – On constructions in teaching aids and the usefulness of a Swedish constructicon. I: S. de Knop & G. Gilquin (red.), *Constructionist Approaches to Second Language Acquisition and Foreign Language Teaching*. Berlin & Boston: De Gruyter Mouton.
- Lyngfelt, Benjamin, Lars Borin, Linnéa Bäckström, Markus Forsberg, Leif-Jöran Olsson, Julia Prentice, Rudolf Rydstedt, Emma Sköldberg, Sofia Tingsell & Jonatan Uppström 2014. Ett svenskt konstruktikon. Grammatik möter lexikon. I: *Svenskans beskrivning*. 33, s. 268–279. Helsingfors.
- Lyngfelt, Benjamin & Camilla Wide 2014. Introduction: Constructionist approaches to Swedish. I: Lyngfelt, Benjamin & Camilla Wide (red.), *Constructions* <<http://elanguage.net/journals/constructions>; ISSN: 1860–2010>. Hämtat 2015-04-18.
- Philipsson, Anders 2013. Svenskans morfologi och syntax i ett andraspråksperspektiv. I: Hyltenstam, Kenneth & Inger Lindberg (red.), *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*, s. 121–150. Lund: Studentlitteratur.
- Prentice, Julia 2010. *På rak sak. Om ordförbindelser och konventionaliserade uttryck bland unga språkbrukare i flerspråkiga miljöer*. (Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 13.) Institutionen för svenska språket. Göteborgs universitet.

- Prentice, Julia, Lisa Loenheim, Benjamin Lyngfelt, Joel Olofsson & Sofia Tingsell
2015. Bortom ordklasser och satsdelar – konstruktionsgrammatik i klassrummet.
Ms. Institutionen för svenska språket. Göteborgs universitet.
- SAG = Teleman, Ulf, Staffan Hellberg & Erik Andersson 1999. *Svenska
Akademiens grammatik*. 1–3. Stockholm: Norstedts ordbok.
- Skolverket 2009. Gemensam referensram för språk: lärande, undervisning och
bedömning. <www.skolverket.se>. Hämtat oktober 2014.
- Skolverket 2012. *Utbildning i svenska för invandrare – kursplan och kommentar*.
<www.skolverket.se>. Hämtat oktober 2014.
- Svenskt konstruktikon*. Språkbanken, Institutionen för svenska språket. Göteborgs
universitet. <<http://spraakbanken.gu.se/swe/sweccn>>. Hämtat april–maj 2015.
- Wee, Lionel 2007. Construction Grammar and English language teaching.
Indonesian Journal of English Language Teaching 3/1: 20–32.